

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Elvis Žagar

Mentor:izr. prof. dr. Marjan Malešič

**IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE NA PODROČJU VARSTVA PRED
NESREČAMI V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

Kazalo

1 UVOD	3
2 METODOLOŠKI OKVIR	5
2.1 Področje proučevanja	5
2.2 Cilji proučevanja	5
2.3 Hipotezi	5
2.4 Uporabljene metode	6
2.5 Temeljni pojmi	6
3 IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	8
3.1 Načela teorije izobraževanja	8
3.2 Učni cilji	10
3.3 Značilnosti učenja	10
3.4 Oblike in metode izobraževanja	11
3.4.1 Oblike izobraževanja	11
3.4.2 Metode izobraževanja	13
3.4.2.1 Pasivne metode izobraževanja	14
3.4.2.2 Aktivne metode izobraževanja	16
3.5 Učni prostor	19
3.6 Velikost učnih skupin	20
3.7 Čas poteka izobraževanja	22
3.8 Učni pripomočki	23
3.8.1 Table	24
3.8.2 Stenske slike, plakati, zemljevidi ipd.	24
3.8.3 Prosojnice	25
3.8.4 Diapozitivi	25
3.8.5 Videoprojkcija	26
3.8.6 Računalniška slika	26
4 SISTEM VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI V REPUBLIKI SLOVENIJI	27
5 SISTEM IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA V SISTEMU VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI	29
5.1 Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje	30
5.1.1 Izobraževalni center za zaščito in reševanje	31
5.1.1.1 Izobraževalni programi	32
5.1.1.1.1 Program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE	32
5.2 Zavod za gasilsko-reševalno dejavnost Sežana	34
5.3 Druge pooblašcene izobraževalne organizacije	34
5.4 Izobraževanje reševalnih služb	35
5.4.1 Civilna zaščita	35
5.4.2 Gasilska služba	36
5.4.2.1 Poklicne gasilske enote	36
5.4.2.1.1 Program za pridobitev poklica gasilec	36
5.4.2.2 Gasilska zveza Slovenije	37

5.4.2.2.1 Tečaj za vodjo enote	39
5.4.3 Gorska reševalna služba Slovenije	42
5.4.4 Jamarska reševalna služba	44
5.4.5 Kinološka zveza Slovenije	46
5.4.5.1 Izobraževanje vodnikov reševalnih psov	48
5.4.6 Podvodna reševalna služba	49
6 SKLEP	51
Literatura	55
Priloga	58

Seznam uporabljenih kratic

CZ	Civilna zaščita
B-BH	izpit psa za urbano okolico
EHI	Enota za hitre intervencije
ERP	Enote reševalnih psov
GRS	Gorska reševalna služba
GZS	Gasilska zveza Slovenije
GZ	Gasilska zveza (lokalna)
ICZR RS	Izobraževalni center za zaščito in reševanje Republike Slovenije
JRS	Jamarska reševalna služba
JZS	Jamarska zveza Slovenije
KZS	Kinološka zveza Slovenije
MEEL	Mobilna enota ekološkega laboratorija
MERP	Mobilna enota reševalnih psov
NUS	Neeksplozirana ubojna sredstva
PGD	Prostovoljno gasilsko društvo
PRS	Podvodna reševalna služba
PUR	Pedagoške ure
RC JRS	Reševalni center Jamarske reševalne službe
RKB	Radiološko, kemično, biološko
SIP	Skupina za iskanje pogrešancev (pri Komisiji za reševalne pse)
URSZR	Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje
ZSKSS	Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov
ZTS	Zveza tabornikov Slovenije

1 UVOD

Pred desetletji so menili, da lahko človek s pridobljenim znanjem in izobrazbo shaja vse življenje. V sodobnem času pa se čedalje bolj zavedamo, da vsaka izobrazba hitro zastareva, saj kar naprej prihaja do novih in novih odkritij, čas od odkritja do dejanske uporabe nove tehnologije pa se drastično krajša. Nova odkritja zahtevajo od ljudi, da se neprestano izobražujejo, samoizobražujejo ter izpopolnjujejo, saj so le na ta način lahko sposobni iti v korak s splošnim razvojem, z zahtevami časa, sodobnega življenja ter s pridom uporabljati nove tehnologije. Zaradi vsega naštetega postaja izobraževanje nepogrešljiv sestavni del človekovega dela in življenja, njegova stalna pravica in obveznost. Poleg tega pa so vedno bolj zabrisane tradicionalne meje med delom in učenjem, življenjem in izobraževanjem, med neformalnim in formalnim izobraževanjem, med izobraževanjem v mladosti in nadaljnjim izobraževanjem in izpopolnjevanjem (Valentinčič, 1983: 8).

Človeštvo skozi celotno zgodovino ogrožajo različne nevarnosti in nesreče, ki zahtevajo različne oblike zaščite. Delimo jih glede na vir nastanka: na civilizacijske in naravne. Nesluten razvoj novih znanosti in tehnologije, hiter gospodarski in splošni družbeni razvoj, pospešena urbanizacija in industrializacija pomenijo za človeka in njegove razmere pri delu in bivanju velik napredek, obenem pa so tudi vir nenehne nevarnosti njegovemu življenju in materialnim dobrinam. Hkrati s tehnološkim napredkom so se povečale tudi razsežnosti in posledice nesreč. Tako je gospodarski razvoj z gradnjo industrijskih obratov, jedrskih objektov, kemizacijo okolja, naraščajočim prometom in drugimi dejavnostmi tudi v Slovenijo prinesel številne nevarnosti industrijskih in jedrskih nesreč ter nesreč v prometu, rudnikih in drugod. Stalno grožnjo za ljudi in njihovo življenjsko okolje predstavljajo tudi premalo preiščljivi posegi v okolje in čezmerno onesnaževanje.

Poleg civilizacijskih nesreč je tu potrebno omeniti še naravne nesreče, ki tako po razsežnostih kot po samih posledicah (tu imam v mislih predvsem materialno škodo in človeške žrtve), dosegajo, dostikrat pa celo presegajo posledice civilizacijskih nesreč. V zadnjih nekaj desetletjih nekatere naravne nesreče nastajajo tudi kot posledica splošnega tehnološkega napredka, ki je med drugim povzročil večje posege v naravno okolje in s tem tudi večje onesnaževanje in obremenjenost le-tega. Tako naj bi globalno segrevanje, ki je posledica povečanja koncentracij toplogrednih plinov v ozračju, povzročilo povišanje povprečne

temperature zraka tudi v Sloveniji. Projekcije kažejo, da se bo zaradi podnebnih sprememb količina padavin zlasti v poletnem obdobju zmanjšala. Zaradi višje povprečne temperature ozračja in večje nestabilnosti troposfere se bo povečala verjetnost intenzivnih padavin ter s tem tudi nevarnost poplav (Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, sklep vlade z dne 30. 5. 2002).

V Sloveniji so najpogostejše naravne nesreče neurja s točo, zemeljski plazovi, podori, usadi, žled in druge vremenske ujme, poleg tega pa eno največjih naravnih nevarnosti predstavljajo potresi in poplave. Med civilizacijskimi nesrečami so najpogostejše nesreče v cestnem prometu, ki jih je letno okoli 38.000, največjo nevarnost, tako za ljudi kot okolje, pa predstavljajo nesreče z nevarnimi snovmi ter jedrske nesreče in druge radiološke nevarnosti, kot so nesreče pri prevozu radioaktivnih snovi, z odlaganjem radioaktivnih odpadkov in drugo (Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, sklep vlade z dne 30. 5. 2002).

Reševalne službe v Sloveniji in po svetu se tako vsak dan soočajo z novimi izzivi in nevarnostmi, na katere se morajo pravilno odzvati. Da pa sploh lahko opravljajo svoje zahtevno in odgovorno delo, morajo biti pripadniki teh služb primerno usposobljeni. Zato se postavlja vprašanje: kakšno je stanje izobraževanja in usposabljanja za potrebe zaščite in reševanja v Sloveniji? Pripadniki operativnih enot sil za zaščito, reševanje in pomoč v Sloveniji morajo biti polnoletni, da lahko opravljajo svoje delo, zato se pri njihovem izobraževanju uporabljajo didaktična dognanja andragogike.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 PODROČJE PREUČEVANJA

Področje proučevanja je (pod)sistem izobraževanja in usposabljanja za potrebe sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Preučil bom tudi andragoška teoretična dognanja, ki se uporabljajo pri izobraževanju odraslih, ter kako se, če sploh, ta dognanja v praksi uporabljajo pri izobraževanju in usposabljanju v tem sistemu.

2.2 CILJI PROUČEVANJA

Pred pisanjem diplomske naloge sem si zastavil dva cilja, in sicer, da bom proučil dognanja sodobnega izobraževanja odraslih ter poskušal ugotoviti, katere od teh dognanj se uporabljajo pri izobraževanju in usposabljanju za potrebe sistema varstva pred nesrečami ter da bom preučil (pod)sistem izobraževanja in usposabljanja za potrebe sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

V diplomski nalogi bom opredelil izobraževanje odraslih, opisal načela izobraževanja odraslih in značilnosti učenja, katere oblike, metode in učni pripomočki se pri izobraževanju odraslih uporabljajo ter kakšen mora biti učni prostor in čas izobraževanja. Na kratko bom opisal sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v Sloveniji ter katere sile ga sestavljajo. Opisal bom (pod)sistem izobraževanja in usposabljanja za potrebe tega sistema, kje se pripadniki posameznih služb za zaščito, reševanje in pomoč usposabljujejo ter kaj določajo pravni akti. Analiziral bom tudi določene izobraževalne programe služb za zaščito in reševanje s stališča teorije izobraževanja odraslih.

2.3 HIPOTEZI

Pred raziskovanjem stanja na področju izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji sem postavil dve hipotezi, in sicer:

1. Izobraževanje in usposabljanje enot in posameznikov, ki opravljajo naloge v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v Sloveniji, predvsem zaradi uporabe sodobnih dognanj na področju izobraževanja odraslih, dosega zastavljene programske cilje izobraževanja.

2. Področje izobraževanja in usposabljanja za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v Slovenji je na državni ravni bolj urejeno in učinkovito kot na ravni posameznih akterjev sistema zaščite in reševanja.

2.4 UPORABLJENE METODE

Glavna metoda, ki jo sem jo uporabil, je deskriptivna metoda. Za proučevanje načrtanega področja sem analiziral in interpretiral sekundarne vire, predvsem knjige in članke iz znanstveno strokovnih revij in zbornikov. Opravi sem tudi primarno analizo obstoječe zakonodaje (pravnih aktov). Analiziral in interpretiral sem nekatere izobraževalne programe, statistike posameznih služb za zaščito in reševanje ter analizo anket slušateljev tečajev za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu. Poleg tega sem izvedel tudi opazovanje z neposredno udeležbo tečaja za vodjo enote GZS. Nekatere, predvsem novejša in aktualna podatke, sem dobili z uporabo interneta. Ker vseh potrebnih podatkov z opisanimi načini nisem mogel pridobiti, sem izvedel tudi strukturirane intervjuje z Vladimирjem Grebcem, predsednikom komisije za reševalne pse pri KZS, Janezom Brojanom, načelnikom podkomisije za letalsko reševanje pri GRS, Damjanom Gašperinom, načelnikom podkomisije za zveze pri GRS, Evo Pogačar, načelnico podkomisije za medicino pri GRS, Igorjem Potočnikom, načelnikom podkomisije za reševanje izpod plazov pri GRS, Ivanom Šturmom, načelnikom podkomisije za vzgojo in reševalno tehniko pri GRS, ter Mirom Bozjo, poveljnikom GZ Bovec.

2.5 TEMELJNI POJMI

Učenje v najširšem pomenu besede zajema vsako dejavnost, tako namerno, nenamerno ali naključno, s katero posameznik spreminja samega sebe, pri tem pa nanj vplivajo kulturno okolje, izkušnje ter dejavnosti, ki jih spremlja ali se jih udeležuje (Jelenc, 1996: 10).

Izobraževanje v najožjem pomenu razumemo zgolj kot pridobivanje znanj. Izobraževanje vsebuje tudi vzgojno komponento. S tem pojmom imamo v mislih načrten, sistematičen in dolgotrajen proces razvijanja posameznikovih znanj, spretnosti in navad, ki poteka v izobraževalnih ustanovah, pa tudi zunaj njih (Ferjan, 1999: 10). Izobraževanje je samo del procesa učenja. Poleg pridobivanja novega znanja, spretnosti in navad, se oblikuje tudi človekova celotna osebnost (Valentinčič, 1983: 32). Od tega, ali je izobraževanje formalno

ali neformalno, sta odvisna tudi stopnja strukturiranosti izobraževalnega procesa in koliko lahko udeleženec vpliva na izobraževanje. Če so cilji in vsebine izobraževanja vnaprej natančno določeni, ima posameznik manj možnosti, da vpliva na spreminjanje poteka učenja (Jelenc, 1996: 10). Izobraževanje je nadrejen pojem, saj obsega tudi pojem usposabljanje.

Usposabljanje je proces sistematičnega in postopnega razvijanja osnovnega znanja, vedenja, ravnanja, spretnosti in sposobnosti, ki jih človek potrebuje za opravljanje določenega dela oziroma naloge (Jelenc, 1991: 70).

Odrasli so osebe, ki so postale telesno in intelektualno zrele (Jelenc, 1991: 17). Izraz odraslost ima dva pomena in sicer je to obdobje, ki sledi adolescenci in traja do konca življenja in stanje telesne, duševne in socialne zrelosti, ki označuje to obdobje (Jelenc, 1991: 20). Odraslost delimo na tri značilna obdobja: zgodnja odrasla doba (18 do 30 let), srednja odrasla doba (30 do 55 let) in obdobje pozne zrelosti (nad 55 let). Vsako obdobje ima pri odraslih drugačno strukturo in zaporedje družbenih vlog (Krajnc, 1979b: 95).

Izobraževanje odraslih ima dva temeljna pomena. Izobraževanje odraslih v širšem smislu je proces, v katerem osebe, ki so končale začetno izobraževanje začnejo zavestno obiskovati kakršnekoli organizirane dejavnosti, s čimer želijo spremeniti svoje znanje, spretnosti, stališča. V ožjem pomenu pa je izobraževanje odraslih proces, v katerem osebe, ki so končale začetno izobraževanje, začnejo obiskovati kakršnekoli organizirane dejavnosti, ki niso usmerjene k pridobitvi poklica (Jelenc, 1991: 17).

Andragogika (andros – človek, mož, agogos – voditi) je veda o izobraževanju odraslih. Preučuje posebnosti izobraževanja v različnih življenjskih obdobjih (Ferjan, 1999: 10). Opredelimo jo lahko kot »vedo, ki preučuje, kako omogočiti in olajšati odraslim učenje« (Jelenc, 1991: 23).

Didaktika je znanstvena disciplina pedagogike, ki preučuje predvsem poučevanje. Mnogi jo imenujejo tudi veda o pouku. Preučuje pouk z vidika izobraževalnih nalog in ciljev ter metod, sredstev in organizacije. Usmerjena je predvsem v izbor in urejanje učnih vsebin, določanje ustreznih učnih postopkov ter razvoj metod in postopkov za vrednotenje doseženih rezultatov glede na zastavljene učne cilje (Ferjan, 1999: 10). »Didaktika je veda o metodah, oblikah in načelih izobraževanja« (Krajnc, 1979b: 14).

Andragoška didaktika oz. obča metodika (nekateri avtorji ločujejo občo metodiko od andragoške didaktike) preučuje oblike in metode izobraževanja odraslih ter samo organizacijo izobraževanja. Andragoška didaktika se razvija in dopolnjuje v metodikah, ki preučujejo organizacijo, metode in oblike izobraževanja odraslih na posameznih tako ožjih kot širših vsebinskih področjih. Posebne metodike se ukvarjajo z metodičnimi vprašanji posameznih predmetov, predmetnih in tematskih področji (Valentinčič, 1983: 31). Je veda o uspešnih poteh in oblikah izobraževanja odraslih. Preučuje splošne zakonitosti, načela, metode in oblike vzgoje in izobraževanja odraslih (Jelenc, 1991: 23).

3 IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

3.1 NAČELA TEORIJE IZOBRAŽEVANJA

Če želimo, da bo izobraževanje uspešno, moramo v vseh fazah izobraževanja upoštevati temeljne koncepte in znanstvena načela, ki jih opisuje teorija izobraževanja. Načela teorije izobraževanja tako pedagogike, andragogike in didaktike so enaka.

1. Načelo znanstvenosti pomeni, da morata biti pri izobraževanju za določeno strokovno področje upoštevana tako znanstveni kot tudi tehnološki razvoj te stroke.
2. Načelo primernosti pomeni, da morajo biti vsebine in metode izobraževanja prilagojene sposobnostim in potrebam udeležencev izobraževanja.
3. Načelo vzgojnosti pomeni, da mora izobraževanje poleg znanja udeležencem posredovati tudi splošne etične vrednote in vrednote posameznih strokovnih področij.
4. Načelo zavestne aktivnosti pomeni, da brez zavestne aktivnosti udeležencev izobraževanje ne more biti uspešno, zato moramo pri izobraževanju izbirati aktivne metode, ki bodo spodbudile aktivnost udeležencev.
5. Načelo nazornosti pomeni, da je treba udeležencem izobraževanja predstavljati in pojasnjevati pojme, dejstva, zahtevane spretnosti in drugo učno snov na njim razumljiv način. To se izvaja z ustrežno izbiro učnih oblik in metod ter uporabo potrebnih didaktičnih pripomočkov.
6. Načelo sistematičnosti in postopnosti pomeni, da morajo biti učne vsebine sistematično urejene in predstavljene v logičnem zaporedju:

- od lažjega k težjemu,
 - od bližnjega k bolj oddaljenemu,
 - od preprostega k bolj zapletenemu,
 - od enostavnega k sestavljenemu.
7. Načelo povezovanja teorije s prakso pomeni, da mora biti izobraževanje in sama učna snov dovolj uporabna za življenje ter da naj izobraževanje udeležence tako usposobi, da bo njihovo kasnejše opravljanje dela dovolj »šolsko«.
 8. Načelo trajnosti znanja moramo upoštevati z dveh vidikov in sicer z vidika uporabe metod in z vidika izbire učnih vsebin. Spoštovanje tega načela terja, da je v fazi načrtovanja učnih vsebin potrebno upoštevati dejstvo, da imajo številna znanja kratko razpolovno dobo, zato je treba izbirati take učne vsebine, ki vsaj nekaj časa ne bodo zastarale. To pa so temeljna znanja oziroma aplikativna znanja, ki še niso zastarala. Poleg tega pa je potrebno uporabiti take metode poučevanja, da bodo udeleženci izobraževanja znanje trajno osvojili.
 9. Načelo prilagojenosti poučevanja razvojni stopnji udeleženca pomeni, da je treba tako samo izobraževanje kot tudi obravnavane teme izobraževanja in prilagoditi predznanju, izkušnjam in starosti udeležencev izobraževanja.
 10. Načelo navezovanja pedagoško-andragoškega kontakta pomeni, da mora izvajalec izobraževanja skrbeti za primerne medosebne odnose med izvajalci in udeleženci izobraževanja.
 11. Načelo ekonomske upravičenosti je načelo, katerega spoštovanje ne sodi zgolj v okvir pedagoških in andragoških znanosti. Treba ga je upoštevati pri planiranju na višjem nivoju in tudi na ravni posamezne izobraževalne ustanove, programa, letnika, oddelka in učnega predmeta (Ferjan, 1999: 18). Gre namreč za to, da je potrebno poskrbeti, da bo izobraževanje tudi ekonomsko dovolj upravičeno oziroma, da z določenim izobraževanjem ne bo preveč stroškov.

3.2 UČNI CILJI

Učni cilji, ki vključujejo vzgojno in izobraževalno komponento, so sestavni del splošnega učnega načrtovanja in najbolj pomembno uravnavajo izobraževanje. Praktična vrednost učnih ciljev je zelo velika, saj namernega izobraževalnega dela ni mogoče načrtovati in tudi ne uspešno izvajati ali vrednotiti brez dobrih učnih ciljev. Naloga didaktične teorije je izobraževalno delo čim bolj teoretično predvideti in omisliti, da bi preprečili večje zmote in improvizacije ter da bi zagotovili potrebno uspešnost izobraževanja.

Učni cilji označujejo predstavo o izobraževalnih namenih učnih vsebin in usmerjajo izobraževalne odločitve. Veliko odločitev je vezanih na povsem konkretna izobraževalna stanja, ki jih ni mogoče vnaprej in od zunaj predvideti. Toda te odločitve nosilca izobraževanja so kvalitetnejše in učinkovitejše, če jih usmerjajo bolj splošni učni cilji (Strmčnik, 2001: 81). Zato morajo biti ti učni cilji uresničljivi, kar pomeni, da so realno dosegljivi, so natančno opredeljeni in preverljivi, tako da je moč jasno razbrati, ali so doseženi ali ne, poleg tega pa morajo biti tudi primerni in aktualni.

3.3 ZNAČILNOSTI UČENJA

V zadnjih desetletjih, in še posebej v zadnjih letih, se veliko govori o učenju in izobraževanju ob uporabi različnih medijev, ki naj bi dopolnili prejšnje, večinoma frontalno organizirano učenje. Sporočila namreč sprejemamo z desetimi čutili. Poleg zunanjih čutil: vida (vizualni čut), sluha (avditivni čut), tipa (kinestetični čut), voha (olfaktorični čut) in okusa (gustatorični čut) poznamo tudi notranja čutila, ki so enaka kot naštet, s to razliko, da si jih lahko prikličemo v spomin (Morano, 1993: 9). Pri učenju so najpomembnejši prvi trije čuti, ki omogočajo svojevrstno sprejemanje informacij, olfaktorični in gustatorični čut pa le pripomoreta k celostnemu dožemanju okolice.

Izsledki psiholoških raziskav kažejo, kolikšen je obseg spominskega pridobivanja informacij z različnimi čutili ali kombinacijami dražljajev. To velja seveda le na splošno, v povprečju, saj različni ljudje nimajo vseh čutil enako razvitih. Spominsko torej pridobimo: 10 % prebranega, 20 % slišane, 30 % vidno opazovanega, 50 % slišane in vidnega, 70 % rečenega (kadar ponovimo informacijo) in 90 % tistega, kar naredimo.

V izobraževalni skupini so torej ljudje z zelo različnimi prevladujočimi čutnimi kanali. Ne glede na to, kateri čutni kanal pri posamezniku prevladuje, je potrebno spodbujati celostno

delovanje možganov, saj bo le tako učni proces čim bolj učinkovit. Zato dajejo sodobne metode učenja in poučevanja velik pomen celostnemu učenju. Pri takem učenju udeleženci uporabljajo obe možganski polovici (leva je bolj osredotočena na razumsko in logično mišljenje ter analizo, desna pa na ustvarjalnost, vizualno in ritmično prepoznavanje in sintezo) in omogočimo delovanje vseh desetih čutov. To omogoča hkrati aktiviranje logičnega mišljenja in ustvarjalnega mišljenja, s tem pa vsakemu posamezniku omogočimo najboljši izkoristek njegovega prevladujočega čutnega kanala (Jelenc, 1996: 7). Poleg tega se človek najlažje uči v telesno in duševno sproščenem stanju, za kar pa mora pri organiziranih oblikah učenja poskrbeti nosilec izobraževanja s primerno predstavitvijo in nastopom (Jelenc, 1996: 71).

3.4 OBLIKE IN METODE IZOBRAŽEVANJA

Opredelevanje metod in njihovo klasificiranje se od avtorja do avtorja precej razlikujeta, enako pa velja tudi za oblike izobraževanja. Tako nekateri avtorji definirajo metode kot širše oblike izobraževanja in pravijo, da »metodo vzgojno-izobraževalnega dela podrobneje določajo posamezne, vanjo vključene oblike« (Kranjc, 1979b: 104), drugi pa menijo, da so metode »pot, načini in prijemi, ki omogoča izpeljavo izobraževalne naloge, oblika pa je način organiziranosti izobraževanja ali učenja« (Jelenc, 1996: 67). V diplomski nalogi sem se opredelil za slednjo definicijo.

3.4.1 Oblike izobraževanja

Oblika izobraževanja pomeni temeljni način organiziranja oziroma organizacijski okvir izobraževalnega procesa, v katerem za dosego ciljev uporabljamo različne metode. Oblike dela pri izobraževanju se delijo na:

- množične ali frontalne,
- skupinske,
- individualne (Ferjan, 1999: 79).

Temeljna značilnost množičnih (frontalnih) oblik je, da učitelj hkrati poučuje večjo skupino udeležencev izobraževanja. Komunikacija je večinoma enosmerna in poteka od nosilca izobraževanja k udeležencem. Značilnost skupinskih oblik je oblikovanje manjših skupin, ki delajo samostojno, s svojimi rezultati dela pa seznanijo tako učitelja oziroma nosilca

izobraževanja kot ostale delovne skupine. Individualne oblike izobraževanja pa temeljijo na samostojnem delu posameznikov ob pomoči učitelja. Najpogostejše oblike izobraževanja so:

Daljši izobraževalni program, ki traja več tednov ali mesecev.

Krajši izobraževalni program, ki traja krajši čas, večinoma od enega tedna do največ enega meseca.

Tečaj je srečanje večjega števila ljudi z namenom, da bi pridobili novo znanje točno določenega področja (specialnosti stroke, tuj jezik itd.), oziroma po daljšem času ponovili znanje in spretnosti, ki so jih nekoč že poznali. Vsebina se podaja sistematično, izčrpno in po zahtevnem zaporedju. Na tečaju se poslužujemo tako aktivnih kot pasivnih izobraževalnih metod. Pasivne se ponavadi uporabljajo za posredovanje informativnih znanj, z aktivnimi pa udeleženci pridobivajo praktična znanja. Ponavadi traja od nekaj dni do nekaj tednov, dostikrat je časovno strnjen. Dolžina trajanja tečajev se prilagaja obsegu učne snovi, predznanju udeležencev ter tudi njihovim željam in potrebam. Zelo pogosto se na koncu tečaja ugotavlja znanje udeležencev in se izda o tem potrdilo ali spričevalo. Mnogokrat gre celo za zunanje preverjanje znanja (Ferjan, 1999: 84).

Seminar je skupinska oblika izobraževanja, ki je namenjena obravnavi določene ožje teme ali vsebine v krajšem, strnjenem času. Ponavadi traja nekaj dni. Je metoda, pri kateri udeleženci ali zunanji gosti predstavijo problem, temu pa sledi razpravljanje udeležencev (Jelenc, 1996: 70). Bistvo vsakega seminarja je v tem, da ljudje izmenjujejo znanje, izkušnje in poglede. Pri tem gre tako za pridobivanje novega znanja kot tudi za poglobljanje ali obnavljanje prejšnjega znanja in izkušenj ter oblikovanje stališč. Pri seminarju prevladujejo aktivne metode in delo v skupinah, končno znanje pa se praviloma ne ugotavlja (Jelenc, 1996: 75).

Delavnica, ki je podobna projektному delu. Posamezniki udeležajo teoretična spoznanja, rezultat pa so nove sposobnosti, spoznanja, dodatno znanje ali izdelek (Jelenc, 1996: 75).

Pripravištvu je način pridobivanja praktične usposobljenosti, potrebne za dejanski začetek opravljanja določenega dela. Pripravištvu je torej prehod iz šole oziroma usposabljanja v konkretno organizacijo. Pripravnik je oseba, ki prvič začne opravljati določeno delo, zato da bi se usposobil oziroma uvedel za samostojno delo. Pripravištvu traja od 6 do 12 mesecev,

ob koncu pripravništva mora pripravnik opraviti še pripravniški izpit, katerega namen je, da se oceni pripravnikova usposobljenost za samostojno delo v poklicu oziroma stroki. Cilji pripravništva so, da se pripravnik sistematično uvaja v delo in delovno okolje, pridobi posamezna praktična znanja in znanja iz varstva pri delu, spretnosti in delovne navade, spozna zahteve kakovosti, spozna organizacijo in delovne procese ter oblikuje ustrezen odnos do sodelavcev in dela (Ferjan, 1999: 82).

Mentorstvo je oblika izobraževalnega dela, ki jo sestavlja več med seboj povezanih srečanj ali izobraževalnih epizod, s katerimi vodja izobraževalnega programa oziroma mentor vodi udeleženca do vzgojnih in izobraževalnih ciljev (Jelenc, 1996: 75). V izobraževanju se izraz mentor najpogosteje uporablja v povezavi s pripravništvom. Pri mentorstvu je bistveno to, da se morajo novi člani organizacije, ne glede na to, ali so že opravili pripravništvo ali ne, uvesti v organizacijo. V praksi morajo spoznati pravila v organizaciji, ljudi, procedure in postopke, seznaniti se morajo s kulturo organizacije, neformalno organizacijo itd. Gre predvsem za konkretna dejstva, stanja in procese, ki jih pri izobraževanju v šoli težje spoznamo, saj je življenje vsake organizacije konkretno in svojevrstno, zaradi tega pa bi lahko nepoučenemu opazovalcu organizacije marsikaj pomembnega ostalo skrito (Ferjan, 1999: 82).

3.4.2 Metode izobraževanja

Metoda izobraževanja je način obravnavanja učne snovi glede na razmerje med udeleženci izobraževanja in nosilcem izobraževanja oziroma med vsebino izobraževanja in izvorom znanja. Glede na dejavnost udeležencev ločimo:

- pasivne metode, pri katerih učitelj neposredno posreduje informacije; ta metoda se uporablja, če je udeležencem učna snov bolj ali manj nepoznana, izvor znanja pa je učitelj,
- aktivne metode, pri katerih si učenci prek lastne aktivnosti prizadevajo priti do znanja; ta metoda se uporablja, če je udeležencem izobraževanja učna snov vsaj nekoliko poznana, saj jih je dobro spodbuditi k večji aktivnosti.

Z uporabo aktivnih učnih metod so učinki izobraževanja z vidika pomnjenja in doseganja vzgojnih ciljev neprimerno večji, po drugi strani pa se lahko nekatere cilje izobraževanja doseže le z uporabo pasivnih učnih metod (Ferjan, 1999: 79).

Preden se odloči, kakšno metodo izobraževanja je smiselno uporabiti, je potrebno:

- ugotoviti predznanje udeležencev izobraževanja,
- ugotoviti, katere metode in oblike so zaradi značilnosti učne snovi sploh primerne,
- ugotoviti ali učna gradiva predstavljajo omejitev pri izbiri in jo v okviru možnosti tudi odpraviti,
- ugotoviti, ali kateri od virov (npr. učni pripomočki, prostor) predstavlja omejitev pri izbiri in jo v okviru možnosti odpraviti,
- ugotoviti, ali subjektivni dejavniki na strani učitelja ali učenca predstavljajo omejitev pri izbiri in jih v okviru možnosti odpraviti (Ferjan, 1999: 79).

Poznavanje metod izobraževanja in njihova ustrezna uporaba je zelo pomembna za kakovostno izobraževanje. V nadaljevanju bom naštel nekatere metode. Naštete metode so le ene izmed mnogih. Za delo z odraslimi so primerne vse metode, če se jih glede na vsebino primerno izbere in se jih prilagodi željam in potrebam skupine. Izbira metod je prepuščena nosilcu izobraževanja, ki naj bi srečanja pripravil čim bolj raznoliko, saj bodo le tako imeli vsi udeleženci enake možnosti.

3.4.2.1 Pasivne metode izobraževanja

Predavanje je v primerjavi z deležem drugih metod verjetno najpogosteje uporabljena metoda izobraževanja. Predavanje je dobro pripravljena govorna predstavitev, s katero strokovnjak predstavi določeno vsebino ali temo. Predavatelj udeležencem govori o njim še neznani temi. Gre za monolog predavatelja, zato so slušatelji pasivni. Dobro pripravljeno predavanje je učinkovito za prenašanje informacij in znanja. Za razvijanje mišljenja je manj učinkovita kot druge, aktivnejše metode dela z odraslimi, spreminjanje stališč udeležencev pa je s to metodo zelo težko izvedljivo (Jelenc, 1996: 69). Prav tako ni primerna za pridobivanje veščin.

Pomembna pravila pri izvedbi predavanja:

- slušatelji naj pred ali ob začetku predavanj dobijo študijsko gradivo,
- na začetku je potrebno vedno navesti vsebino in cilj predavanja,
- predavatelj naj govor podkrepi z vizualnimi prikazi,
- dejstva je potrebno ponazoriti z različnimi učnimi pripomočki,
- uporabiti je treba primerjave, ki bodo aktualizirale vsebino,

- upoštevati je potrebno izkušnje udeležencev in z njimi povezovati vsebino,
- uporabljati je potrebno čimveč primerov, opisov svojih doživetij in izkušenj drugih,
- poskrbeti je treba za sproščanje in prijetno počutje udeležencev,
- spodbujati je potrebno spraševanje in vprašanja udeležencev konstruktivno sprejemati,
- ves čas si je potrebno prizadevati dobiti povratne informacije, ki lahko izboljšajo predavanje (Jelenc, 1996: 71).

Predavanje – razpravljanje je metoda, ki je podobna prejšnji, vendar s to razliko, da se začne s krajšim predavanjem, temu pa sledi razpravljanje. Za vsako razpravljanje je zelo pomembno, da je učitelj dobro pripravljen (Jelenc, 1996: 69).

Demonstracija je tudi ena najpogosteje uporabljenih metod, ki je lahko s svojo nazornostjo pri poučevanju zelo učinkovita. Z demonstracijo udeležencem praktično pokažemo postopek oziroma dejavnost, o kateri govorimo. Vendar je potrebno poudariti, da mora biti demonstracija taka, da znajo udeleženci postopek kasneje ponoviti tudi sami. Nasprotno se lahko zgodi, da lahko vidijo udeleženci cilj kot nedosegljiv, ali pa si postavijo merila, ki so ustvarjena le za doseganje prikazanega cilja in nič več (Jelenc, 1996: 69).

Inštrukcija je metoda andragoškega dela, pri kateri neka oseba (inštruktor) daje organizirano strokovno pomoč (razlago, navodila, podatke) ali posamezniku ali pa skupni posameznikov, ki si želijo pridobiti določeno znanje in spretnosti. Instrukcije se po navadi uporablja za razvijanje praktičnih dejavnosti (Jelenc, 1996: 75).

Konzultacija je metoda izobraževanja, ki poteka kot pogovor, svetovanje, medsebojno posvetovanje ali pojasnjevanje določenega problema lahko pa tudi kot odgovarjanje na določeno postavljeno vprašanje. Primerna je za reševanje kakega nepojasnjene problema, ki se pojavi pri učenju ali izobraževanju (Jelenc, 1996: 75).

Svetovanje je posebna metoda izobraževalnega dela, pri kateri strokovno dobro poučena oseba (strokovnjak ali oseba z več izkušnjami) pomaga drugim odpravljati težave pri učenju ali izobraževanju. Pomoč obsega tako dajanje nasvetov in podatkov o vprašanih samega učenja in izobraževanja kot tudi o vprašanih organizacije učenja in izobraževanja. Nekateri označujejo svetovanje kot vezni člen sodobnega izobraževanja odraslih (Jelenc, 1996: 75).

3.4.2.2 Aktivne metode izobraževanja

Aktivne metode so za izobraževanje odraslih toliko bolj pomembne kot za izobraževanje otrok in mladostnikov, saj upoštevajo samostojnost odraslih in njihovo sprejemanje sveta. Vedeti je treba, da se izobraževanja odraslih udeležujejo posamezniki, ki že imajo veliko znanja in v različnih življenjskih situacijah pridobljenih izkušenj, ki jih je potrebno upoštevati (Jelenc, 1996: 69).

Možganska nevihta (ang. »brainstorming«) je intenzivna razpravljalna metoda, ki dopušča izražanje vseh idej, ki se nam porodijo v tistem trenutku. V ospredju je bolj kot količina pomembna kakovost idej in informacij. Med potekom možganske nevihte kritika ni dovoljena, saj lahko vsaka, še tako nesmiselna ideja pripelje do rešitve. Šele ko čas za naštevanje idej poteče, lahko zamisli razčlenimo in skušamo čim bolj ustvarjalno primerno oblikovati predloge. Ta metoda za urjenje je dobra vaja ustvarjalnosti pri iskanju različnih možnosti in rešitev (Jelenc, 1996: 69, 70). Ta tehnika spodbuja ustvarjalnost in iskanje rešitev za različne probleme z nestrukturirano razpravo. Udeležence se spodbuja k novim zamislim, te pa se kritično preverjajo šele pozneje. Metoda omogoča kar največjo izbiro rešitev (Jelenc, 1991:24).

Brneča skupina (ang »buzz group«) je metoda, ki je podobna možganski nevihti, le da poteka v manjših skupinah in krajši čas, na primer metoda 6 x 6 (Jelenc, 1996: 70). Ta metoda se pojavlja med ostalimi oblikami in metodami izobraževanja, predvsem z namenom, da delo popestri in da udeležence motivira za nadaljnje delo. Ime je dobila po omejenem številu udeležencev (6) in omejenem času trajanja, to je 6 minut (Krajnc, 1979b: 165).

Poučevanje je aktivna metoda, ki se uporablja predvsem za razvijanje spretnosti in znanj. Ob uporabi aktivnih metod poučevanja je rezultat vedno boljši kot ob uporabi pasivnih metod. Predvsem spretnosti in veščine je možno pridobiti zgolj z lastno aktivnostjo učenca. Pri poučevanju gre za naslednje procese pridobivanja znanja:

- razlaga in motiviranje učenca na poučevanje,
- inštruktor učencu demonstrira določene spretnosti in/ali veščine,
- učenec opazuje inštruktorja,

- učenec posnema inštruktorja,
- inštruktor opazuje učenca, ga opozarja na morebitne napake,
- učenec utrjuje pridobljena znanja s ponavljanjem (Ferjan, 1999: 81).

Pogovor se v izobraževanju odraslih ne uporablja tako pogosto, lahko pa predvsem za predstavitev drugačnega sprejemanja nekaterih dejstev in drugačnih pogledov na svet (Jelenc, 1996: 70). Pri tej metodi vsak udeleženec, ki se vključi v pogovor, poda določeno snov kot odgovor, dopolnitev ali obrazložitev prejšnjemu govorniku oziroma govornikom. Osnovni izvor znanja je skupina udeležencev, ki svoje znanje dopolnjuje in povezuje ter prihaja do novih spoznanj (Krajnc, 1979: 150).

Razgovor je med najpogostejšimi metodami dela z odraslimi, oblik razgovora pa je veliko. Lastnosti dobrega razgovora so:

- zanimati mora vse člane skupine,
- udeleženci morajo imeti potrebne informacije za razpravo,
- tema razgovora naj bo jasno opredeljena in razumljiva,
- omogočati in ponuditi mora alternative ipd. (Jelenc, 1996: 70).

Intervju se uporablja redkeje. Predvsem se uporablja kot vnaprej pripravljen sklop vprašanj in prijemov za pridobivanje želenih mnenj ali informacij. Omogoča drugačen način pridobivanja znanja, ko lahko tudi udeleženci, ki sicer ne sprašujejo veliko, pridejo na svoj račun z vnaprej pripravljenimi vprašanji. Intervjuvanec je lahko zunanji gost ali kateri od udeležencev, ki ima ustrezno znanje (Jelenc, 1996: 70).

Projektno delo je zelo primerna metoda za odrasle, zato bi ga morali več uporabljati. Večinoma je to samostojno delo, ki zajema tudi učenje in delo v socialnem in kulturnem okolju, spodbuja razvoj raziskovalnih nalog ter samostojnost in iznajdljivost (Jelenc, 1996: 70).

Pri študiji praktičnega primera udeleženci spoznajo pomembne elemente dogodkov ali okoliščin in jih pri reševanju problemov razčlenijo. Metoda spodbuja zanimanje in dejavnost udeležencev, ker v učenje vključuje resnične življenjske položaje (Jelenc, 1996: 70). Primere v učni situaciji prikazujemo z avdio-vizualnimi pripomočki. Na začetku zbranim udeležencem

predstavimo primer brez uvodnega komentarja. Pustimo, da dojamejo vsak po svoje, nato pa nadaljujemo z razgovorom. Metoda študija primera zahteva veliko priprav (Krajnc, 1979: 177).

Simulacija je umetno ustvarjen izbrani položaj, ki je kar najbolj podoben resničnemu življenju. Metoda je zelo ustrezna, saj odrasli tako doživijo nekaj, kar znajo razumsko opredeliti. Udeležencem pomaga pri pridobivanju spretnosti, znanja, sposobnosti ali spreminjanju vedenja. To zahteva učiteljevo izkušnost, zato je med najzahtevnejšimi učnimi metodami. Cilji simulacije so tudi izobraževalni, predvsem pa metoda spodbuja zavzeto sodelovanje udeležencev in pripomore k čustvenemu doživljanju problema, učenju socialnih vlog, oblikovanju stališč, vrednot ipd. (Jelenc, 1996: 70).

Obiski, ekskurzije in izleti so metoda, ki omogoča udeležencem, da si pridobijo osebno izkušnjo, hkrati pa spodbuja spoznavanje in povezovanje skupine (Jelenc, 1996: 71).

Akcijsko učenje je aktivna metoda izobraževanja, pri katerem je izobraževanje sestavni del dejavnosti ali akcije. Lahko poteka v umetno pripravljeni situaciji (s simulacijo) ali pa v resničnem okolju. Učni proces sestavljata učenčevo odzivanje na izkušnje ob kaki dejavnosti in njenih učinkih in zapomnitev le-teh. Akcijsko učenje je pogosto sestavni del programa skupinskih akcij v kakem okolju ali območni skupnosti in je povezana z zadovoljevanjem potreb te skupnosti (Jelenc, 1996: 75).

Predstavitve je metoda izobraževanja, pri kateri z izobraževalnim namenom organiziramo prikaz nekega pojava ali dejavnosti bodisi v resničnih okoliščinah (npr. industrijski objekt, določeno vozilo, bivalno okolje, narava) ali v umetno pripravljenih (razstava, muzej). Značilne predstavitve so: razstava s spremno razlago, predstavitve uporabe tehničnih sredstev in postopkov ipd. (Jelenc, 1996: 76).

3.5 UČNI PROSTOR

Sodobno izobraževanje odraslih se poskuša udeležencem izobraževanja tako približati, da bi jim bilo čimbolj dostopno. Za daljše in bolj zahtevne izobraževalne oblike predvsem skrbijo izobraževalne organizacije oziroma centri, ki imajo ustrezne učne prostore in kabinete,

medtem ko se ostalo izobraževanje pogosto izvaja izven izobraževalnih organizacij, v zgradbah, ki niso grajene za izobraževanje, in v prostorih, ki so namenjeni predvsem drugim dejavnostim, kot so sejne sobe, klubski in drugi prostori.

Učni prostori, ki se uporabljajo za izobraževanje, velikokrat ne ustrezajo sodobnim zahtevam učnega procesa niti funkcionalno niti estetsko. Pripravi učnih prostorov je zato potrebno posvetiti posebno skrb:

- funktionalnosti učnega prostora, ki mora ustrezati velikosti skupine, saj preveliki ali pretesni prostori ter hodnikom podobne učilnice motijo izobraževalno delo, biti mora miren in dovolj osvetljen, še zlasti, kadar se izobraževanje zavleče v noč;
- funktionalni ustreznosti opreme: udeleženci izobraževanja naj bi vedno imeli pred seboj mizo, da si lahko zapisujejo razlago in druge podatke, tudi tabla in projekcijsko platno sodita med nujno opremo učnega prostora, velikost miz, stolov in druge opreme mora ustrezati odraslim;
- estetski urejenosti učnega prostora, saj bo počutje udeležencev tako dosti boljše. Mnogi skupni prostori, v katerih poteka izobraževanje odraslih so s svojimi golimi stenami in zanemarjeno opremo daleč od današnjih estetskih zahtev (Valentinčič, 1983: 107, 108).

Tudi razporeditev klopi je zelo pomembna. Kot normalno razporeditev pri izobraževanju se uporablja frontalna razporeditev šolskih klopi, pri katerih udeleženci sedijo drug za drugim v zaporednih vrstah, čeprav je njena primernost velikokrat vprašljiva. Frontalna razporeditev je primerna za pasivne metode, saj tak razpored vsiljuje udeležencem pasivno vlogo, predavatelju pa enosmerno komunikacijo. V tem tradicionalnem šolskem razporedu klopi je posameznik skrit med množico, zato so udeleženci anonimni poslušalci.

Drug način razporeditve klopi je seminarska razporeditev. Udeleženci so pri tem razporedu razporejeni v obliki zaključenega omizja, pravokotnika ali podkve, sedijo drug ob drugem, v istem krogu kot predavatelj ali vodja razprave. Glede na prostorsko razporeditev so udeleženci izobraževanja enakopravni z izvajalcem izobraževanja in med seboj (Valentinčič, 1983: 108). Vsi so vključeni v dogajanje, vsak vidi vsakega, besedno komunikacijo pa dopolnjujejo neverbalni stiki med udeleženci. Vzdušje sprošča udeležence in jih spodbuja k enakovrednemu sodelovanju, prosto menjava mnenj in izkušenj, dialog in diskusijo. Seminarski razpored se zaradi naštetih lastnosti uveljavlja pri oblikah in metodah

izobraževanja, ko število udeležencev ni veliko in je zaželeno njihovo aktivno sodelovanje (Valentinčič, 1978: 18).

3.6 VELIKOST UČNIH SKUPIN

Pri izobraževanju tako mladine kot pri izobraževanju odraslih sta teorija in praksa izoblikovali nekatera okvirna merila za velikost izobraževalnih skupin.

Velike skupine, ki štejejo nad 50 udeležencev, so primerne samo za informativno dejavnost, ki se jo opravlja preko enosmerne predavateljske komunikacije. Velike skupine zahtevajo dobre predavatelje, govornike, ki znajo pritegniti širok krog poslušalcev, pa tudi bogato ponazarjati razlage, da obdržijo pozornost slušateljev. Težišče izobraževanja velikih skupin je na razlagi, na koncu katere ali med njo udeleženci postavljajo ustna ali pisna vprašanja. Širše in sproščene razlage pri velikih skupinah praviloma niso možne, saj na udeležence deluje vrsta notranjih zavor, kot so trema, strah pred javnim nastopanjem, bojazen, da bi se osmešili ipd. Zaradi naštetega je pri velikih skupinah potrebno razpravo vnaprej načrtno pripraviti (Valentinčič, 1983: 103, 104).

Za bolj poglobljeno izobraževalno delo, v katerem so udeleženci subjekt učnega procesa, so na splošno zelo primerne in tudi ekonomsko dovolj utemeljene srednje velike skupine z med 20 in največ do 30 udeleženci. V takih skupinah se udeleženci hitro vključijo v delo, bolj se med seboj zblížajo in notranje povežejo. Razmeroma hitro se tudi sprostijo, zato jim javno razpravljanje ali kakršnokoli drugačno sodelovanje ni več težko. Tako velika skupina lahko zelo hitro prevzame aktivno vlogo pri izobraževanju in socialnem oblikovanju članov.

Če pa skupina šteje več kot 30 udeležencev, se udeleženci čutijo v njej manj sproščene, medosebni odnosi so manj neposredni in osebni, posameznik ostaja v njej osamljen, saj so v večji skupini objektivne možnosti za integracijo ter aktivno sodelovanje članov bistveno manjše. Tako ostanejo udeleženci le poslušalci in gledalci, njihova aktivnost pa se omejuje na miselno spremljanje predavateljeve razlage in pogovorov redkih razpravljavcev (Valentinčič, 1983: 104).

Pri nekaterih oblikah izobraževanja odraslih so primernejše in tudi ekonomsko dovolj utemeljene še manjše skupine, ki zajemajo od 7 do 15 udeležencev. Takšne skupine

omogočajo bolj intenzivno izobraževalno delo in tudi vzgojno vplivanje. Take manjše skupine oblikujemo zlasti, ko hočemo kandidate pospešeno usposobiti za določena dela, opravila in naloge (npr. začetno usposabljanje za delo, specializacija, prekvalifikacija, usposabljanje za zahtevnejše funkcije in naloge), ali ko želimo intenzivneje vplivati na stališča, ravnanje in lastnosti kandidatov, saj so pri manjši skupini medosebni stiki med predavatelji in vodjem skupine ter skupino bolj neposredni in pogosti, skupina pa ima močnejšo vzgojno in socializacijsko vlogo, o posameznih vprašanjih in stališčih lahko temeljiteje razpravljamo in pridemo do enotnih, soglasnih sklepov. Take manjše skupine uporabljamo tudi v primerih, kadar sam učni proces zahteva nenehno aktivno sodelovanje vseh udeležencev, kot so npr. kemijski poskusi (Valentinčič, 1983: 104).

Tudi praktično usposabljanje za delo pogosto ne dovoljuje številnejših izobraževalnih skupin, posebej, če je delo nevarno ali pa samo proučevanje zahteva veliko individualnega vodenja in nadzora. Zaradi tega so tudi delavnice in laboratoriji največkrat prilagojeni manjšemu številu udeležencev. Poučevanje praktičnega dela je v posameznih strokah in dejavnostih izoblikovalo svoja merila za velikost učnih skupin, ki včasih odstopajo celo od navedenih minimalnih meril v velikost zelo majhnih skupin ali pa celo individualnega proučevanja (npr. učenje praktične vožnje).

Pri marsikaterih programih in oblikah izobraževanja odraslih lahko uspešno kombiniramo delo v velikih, srednjih in majhnih skupinah. Uvodna razlaga, oprta na demonstracijo filmov, diapozitivov, prosojnic in drugih učnih pripomočkov lahko hkrati zajema večjo skupino slušateljev. Za bolj podrobno obravnavo snovi, z uporabo teoretičnih spoznanj v praksi in vajami se bo večjo skupino razbilo na srednje skupine, včasih pa bo potrebno delo dopolniti še s skupinskim delom z razpravo v majhnih skupinah. Take kombinacije velikosti skupin so se pokazale uspešne pri učnih oblikah in drugje, kadar je bila obravnavana vsebina v vseh fazah enotno in načrtno vodena k predvidenim ciljem (Valentinčič, 1983: 104, 105).

3.7 ČAS POTEKA IZOBRAŽEVANJA

V neposrednih pripravah na izobraževanje je potrebno tudi natančno premisliti, kdaj bo samo izobraževanje potekalo in koliko časa bo vsako srečanje trajalo. Praksa izobraževalna je glede časovnih pogojev za učno storilnost udeležencev izobraževanja oblikovala več meril. Čas

izobraževanja se navadno meri v pedagoških oz. učnih urah, ki trajajo 45 minut. Kadar poteka izobraževanje v dopoldanskem času, se lahko izobraževanje intenzivno izvaja vsaj 5 pedagoških ur (PUR), šesto in sedmo uro pa bo storilnost čedalje hitreje upadala. Kadar se bo izobraževanje izvajalo v popoldanskem času, po končanem 8-urnem delavniku, bo intenzivno izobraževalno delo trajalo precej manj časa, saj bo upadanje delovne storilnosti vidno že četrto uro, peta pedagoška ura pa je že brez prave vrednosti.

Pri celodnevem izobraževanju, kot so na primer tečaji ali seminarji, se udeležencev ne more obremenjevati dlje kot pri rednem delu, t.j. 8 ur. Težišče programa mora biti na dopoldanskem času, pri popoldanskem delu pa je potrebno vključiti lažje vsebine in take oblike dela, ki udeležence neposredno vključujejo v učni proces, na primer skupinsko delo, razprava na osnovi filmske predstave, razprava o aktualni temi ipd.

Pri izobraževanju odraslih se kot osnovna časovna enota vse bolj uveljavlja dvojna učna ura (90 minut). Ta daljša časovna enota ustreza odraslim in jim omogoča temeljitejšo poglobitev v učno snov, seveda pa mora biti dinamično organizirana. Dvojno učno uro je potrebno smotrno oblikovati v celoto. V njenem okviru se zvrstijo različne faze učnega procesa, od uvajanja v novo tematiko, obravnava snovi (informacija, uporaba, utrjevanje), uporabe nove snovi, preverjanje s povratno informacijo in dopolnilno informacijo oziroma usmeritvijo slušateljev pri nadaljnjem samoizobraževanju. 45-minutna učna ura je za takšno celovito obravnavo snovi prekratka, zato se je snov obravnavala polovično, saj informaciji ni sledila uporaba, predavanju ni sledila nadaljnja faza, pri kateri bi slušatelji aktivno sodelovali, uporabljali, poglobljali in utrjevali spoznano.

Tabela 3.1: Značilna zgradba dvojne učne ure

UVOD	OBRAVNAVA - INFORMACIJA	APLIKACIJA (UPORABA) S POVRATNO INFORMACIJO	ZAKLJUČNI DEL
5 min	30 min	45 min	10 min

Vir: Valentinčič, 1978: 20

Pri časovni izvedbi daljšega izobraževalnega programa je potrebno čas pouka ali posameznih srečanj prilagajati željam in stvarnim možnostim posamezne izobraževalne skupine. Pri tem je treba upoštevati potrebno časovno povezanost med posameznimi srečanji (kadar so srečanja občasna, se povezanost med njimi pretrga), potrebni vmesni čas za domače učenje oziroma

samoizobraževanje ter zgornje meje za normalno obremenitev udeležencev z učenjem glede na njihove druge obveznosti (Valentinčič, 1983: 109).

3.8 UČNI PRIPOMOČKI

Za kakovostno učenje je zelo pomembno celostno dojetje in sprejemanje informacij znanja s čim več čutili. Dokazano je tudi, da lahko udeleženci izobraževanja zares zbrano poslušajo le nekaj minut, nato pa je dobro, če se govor ustavi z nečim, kar lahko udeleženci vidijo (Jelenc, 1996: 76). Učni pripomočki so sredstvo za učinkovitejše in bolj nazorno podajanje sporočil. Velja splošno pravilo, da se »pripomočke uporablja takrat, ko so ti lahko učinkovitejši od izvajalca izobraževanja« (Morano, 1993: 17). Zato mora izvajalec izobraževanja sam presoditi, ali bo pripomočke uporabljal ali ne, ter kdaj jih bo uporabil, zanesljivo pa so učni pripomočki ne glede na kakovost izvajalčevega podajanja vsebin dobra poživitev, saj udeleženci uporabljajo tudi druga čutila.

Pri sodobnem izobraževanju odraslih je pri pripravi izobraževanja vedno potrebno upoštevati:

- učna sredstva in pripomočke, ki jih uporablja izvajalec izobraževanja pri svojem delu, da z njimi ponazarja učno snov, poživlja delo in pozornost udeležencev ter jim omogoča lažje, hitrejše in trajnejše osvajanje učne snovi,
- pisna gradiva za udeležence: skripte, priročniki, učbeniki in drugi pripomočki omogočajo udeležencem, da se vnaprej pripravljajo na izobraževanje, da poglobljajo in nadaljujejo neposredno izobraževanje s samoizobraževanjem ali se kasneje po potrebi vračajo k študiju,
- nekateri izobraževalni programi pa zahtevajo tudi delavnice, laboratorije, stroje in druge tehnične pripomočke, brez katerih izobraževanje ne more biti uspešno (Valentinčič, 1983: 107).

V nadaljevanju bom na kratko opisal prednosti in slabosti nekaterih učnih pripomočkov, ki se uporabljajo pri delu z odraslimi.

3.8.1 Table

Table so predvsem zaradi svoje dostopnosti in preproste uporabe zelo razširjen učni pripomoček. V preteklosti so se uporabljale predvsem klasične zelene table, na katere se piše

s kredo, v zadnjem času pa se zelo uveljavljajo bele table (nanje se piše s flomastri, brišejo pa se s suho krpo) in tako imenovane demotable (ang. flip-chart), na katere se piše na papir. Table na katere se piše s kredo ali flomastri imajo to pomanjkljivost, da je potrebno, ko zmanjka prostora, napisano ali narisano zbrisati, liste z demotable pa se lahko uporablja kot stenske slike. Demotable se lahko tudi zlahka prenaša in tako omogoči vsem udeležencem, da bolje spremljajo nastali zapis. Table se kot učni pripomoček lahko uporablja pri praktično vseh učnih metodah, tudi pri tistih, ki zahtevajo delo v manjših skupinah in kjer skupine na koncu drugim udeležencem predstavijo svoja spoznanja, še posebej pa se jih uporablja pri pasivnih metodah (metodah usmerjenih k učitelju).

Prednosti tabel so predvsem, da vsebina nastaja sproti, pri čemer lahko sodelujejo tudi sami udeleženci izobraževanja, poleg tega pa je delovna površina normalno osvetljena in se ne blešči, prav tako pa je normalno osvetljen tudi izobraževalec.

Pomanjkljivosti tega učnega pripomočka so, da uporabnik med pisanjem in/ali risanjem izgublja stik z navzočimi, ker jim obrača hrbet, pisanje in risanje sta zamudna in pogosto motita, vsebina nastaja sproti, zato jo je težje razmestiti po tabli, bolj oddaljeni udeleženci večkrat ne vidijo podrobnosti na tabli, če tablo zberemo, vsebine ni mogoče ponovno uporabiti, poleg tega pa, razen pri demotabli, ni mogoče vnaprej pripraviti več slik (Jelenc, 1996: 77).

3.8.2 Stenske slike, plakati, zemljevidi ipd.

Prednost teh učnih pripomočkov je, da jih lahko pripravi izvajalec izobraževanja, lahko pa jih izdelajo tudi udeleženci s samostojnim ali skupinskim delom. Udeleženci naredijo plakate ali stenske slike, ko svoja razmišljanja, zapisana na raznobarnih lističih ali karticah lepijo na panoje. Tako postane prostor, kjer se srečujemo, nekakšen dnevnik skupnega ustvarjanja, ki udeležencem omogoča ponavljanje in osvežitev pridobljenega znanja. Stenske slike, plakate, zemljevide ipd. se uporablja pri mnogih metodah, posebej še pri predavanju, v razpravi, delu v skupinah, na seminarju in pri drugih metodah.

Prednosti takih učnih pripomočkov so, da so zmeraj vidni, zato se izvajalec izobraževanja lahko sklicuje nanje, pogosto rabijo za orientacijo in so normalno osvetljeni, zato opazovalcev ne utrujajo. Pomanjkljivosti teh učnih pripomočkov so, da jih je težje prenašati, shranjevati in

iskati, bolj oddaljeni udeleženci ne morejo razbrati podrobnosti, te pripomočke je marsikdaj težko obesiti na stene ali panoje, poleg tega pa se z dopisovanjem in dorisovanjem zmanjšuje njihova uporabnost (Jelenc, 1996: 77).

3.8.3 Prosojnice

Prosojnice uporabljamo pri različnih učnih metodah, pri predavanju, predavanju-razpravljanju, demonstraciji pa tudi pri večini drugih metod. Prednost prosojnic je predvsem ta, da lahko sprti nastajajo in jih lahko izdelajo tudi udeleženci med srečanjem. Projekcija se odvija pri dnevni svetlobi, zato lahko ob uporabi grafoskopa in prosojnic opazujemo navzoče in tako vzdržujemo očesni stik, prav tako je mogoče prikazovanje po korakih, ko prosojnice polagamo drugo na drugo in ustvarjamo postopnost, preprosto jih je shranjevati in prenašati, velika prednost pa je tudi, da material ni drag. Ena od pomanjkljivosti tega učnega pripomočka je, da priprava in izdelava dobrih prosojnic zahteva veliko časa in premišljevanja, nestrokovno izdelane prosojnice lahko povzročijo zmedo in nezadovoljstvo, pa tudi močan vir svetlobe lahko utruja udeležence (Jelenc, 1996: 75).

3.8.4 Diapozitivi

Diapozitive uporabljamo predvsem pri pasivnih metodah (usmerjene k učitelju), posebej pa še pri demonstraciji in predavanju. Z diapozitivi, ki so sorazmerno poceni učno sredstvo, lahko udeležencem postopno in zelo nazorno prikažemo želene učne vsebine. Tudi uporaba diapozitivov je preprosta in ob dobri pripravi učitelja, tu mislim predvsem na razvrstitev diapozitivov, samo še dodatno pojasnjuje vsebine. Uporaba diapozitivov ima to prednost, da lahko učitelj po potrebah udeležencev izbira najustreznejše ponazoritve določenih vsebinskih sklopov in kombinira različne vidike, kar je na primer pri videu bistveno težje. Pozorni pa moramo biti na ustrezno velikost slike, da jo vsi udeleženci dobro vidijo oziroma berejo. Prednosti tega učnega pripomočka so tudi boljši odtenki in verodostojnost barv, slika je realistična in dovolj velika, z zatemnitvijo prostora izključimo vizualno moteče dejavnike v prostoru in usmerimo pozornost na samo projekcijo, uporabni so zlasti za prikazovanje podrobnosti, diaproyekcija pa omogoča tudi multivizijo in priključitev avdio naprav in/ali računalnika. Pomanjkljivosti diapozitivov pa so, da udeleženci izobraževanja zaradi zatemnitve prostora težko pišejo zapiske, ker udeležencev ne vidimo, ne moremo opazovati njihovih obrazov, z zatemnitvijo prostora so povezane tudi tehnične težave, dolgotrajne

projekcije udeležence utrujajo, poleg tega pa v sliko diapozitiva skoraj ni mogoče posegati (Jelenc, 1996: 78).

3.8.5 Videoprojeksija

Ta učni pripomoček se pri izobraževanju vedno več uporablja. Predvsem je namenjen skupinskim predstavitvam, pa tudi kot pomoč pri samostojnem učenju (npr. študij na daljavo). Večinoma se ga uporablja za ponazoritev določenih procesov, ki jih morajo udeleženci izobraževanja videti, zato ga je nujno potrebno dopolnjevati s sprotno ali vmesno razlago, lahko pa tudi z nadaljnjim samostojnim delom udeležencev.

Prednosti videoprojeksije so, da je gibljiva slika omogoča dobro predstavljenost, zato je ta učni pripomoček zelo primeren za ponazoritev poteka procesa, slika je realistična in uporabna za prikazovanje podrobnosti, poleg tega pa omogoča ustavljanje in ponavljanje nekaterih izsekov. Med pomanjkljivosti spadajo, da udeleženci težko pišejo zapiske, za ogled videoprojeksije je potreben vsaj delno zatemnjen prostor, če je posnetek pripravljen vnaprej, se ne da vplivati na vrstni red vsebine, prav tako pa v sliko ni mogoče posegati (Jelenc, 1996: 79).

3.8.6 Računalniška slika

Če izvajalec izobraževanja obvlada delo z računalnikom in ustreznimi programi, je uporaba računalniške slike lahko zelo preprosta. Vendar pa mora biti izvajalec pozoren na velikost skupine in temu ustrezno dobro vidljivost. Če je skupina majhna, se lahko slike kaže kar na računalniški zaslon, če pa je udeležencev več, je potrebno uporabiti poseben projektor za povečevanje slike na steno oziroma platno. Računalniška slika omogoča postopno in nazorno predstavitev izbrane vsebine. Uporablja se jo predvsem pri pasivnih metodah (usmerjenih k učitelju), čeprav se vedno več uporablja tudi za različne predstavitve samostojnih ali skupinskih izdelkov udeležencev izobraževanja.

Oblikovanje računalniške slike je preprosto in poceni, saj ne potrebujemo papirja, folij, flomastrov ipd., že oblikovane računalniške slike lahko kopiramo, popravljamo in spreminjamo, prav tako računalniški programi ponujajo raznoliko izbiro barv, tipov in velikosti črk, ter obsežne baze vnaprej pripravljenih sličic. Prednost je tudi ta, da podobno kot

pri prosojnicah lahko prikazujemo vsebino postopno, s to razliko, da je pri računalniški sliki to lažje in bolj preprosto.

Med pomanjkljivosti računalniške slike spadajo še zmeraj draga oprema (računalnik, projektor, platno), potrebno je znanje računalniškega programa za grafično oblikovanje, nepredvideno poseganje v sliko je oteženo, poleg tega pa potrebujemo vsej delno zatemnjen prostor, to pa ovira spremljanje odziva udeležencev (Jelenc, 1996: 78).

4 SISTEM VARSTVA PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Zaradi geografske lege na stičišču Sredozemlja, alpskega sveta in panonske nižine je v Sloveniji stopnja potresne, poplavne, požarne in druge ogroženosti zelo velika. To se kaže tudi v tem, da se letno zaradi naravnih in drugih nesreč v Sloveniji nameni povprečno več kot 2 odstotka bruto družbenega proizvoda.

Po letu 2000 so se na področju sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami zgodile velike spremembe. Maja 2002 je bila temeljito nadgrajena zakonodaja, saj je Državni zbor sprejel dva zelo pomembna dokumenta, in sicer Doktrino zaščite, reševanja in pomoči ter Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Sistem zaščite in reševanja, kot ga poznamo danes v Sloveniji, sestavljajo sile za zaščito, reševanje in pomoč, ki so med seboj povezane v enoten sistem, ki omogoča enotno opravljanje in vodenje ter uporabo skupne telekomunikacijske in druge infrastrukture. Sile za zaščito reševanje in pomoč so razpoložljive človeške zmogljivosti društev, gospodarskih družb, zavodov, lokalnih skupnosti, države ali drugih organizacij, ki so namenjene zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Glede na način vključevanja in sodelovanja njihovih članov te sile na delimo na:

- prostovoljne, ki jih oblikujejo državljani v okviru prostovoljnih društev, strokovnih združenj, javnih reševalnih služb in drugih prostovoljnih organizacij,
- poklicne predstavljajo operativne skupine raznih podjetij, zavodov in drugih organizacij, ki se v okviru svoje dejavnosti ukvarjajo z zaščito in reševanjem,

- dolžnostne, med katere spadajo enote in službe Civilne zaščite (CZ), ki se organizirajo na podlagi državljske dolžnosti kot dopolnilne sile za zaščito reševanje in pomoč. Organizirajo jih država, lokalne skupnosti ter gospodarske družbe in druge organizacije v skladu s svojimi potrebami glede na stopnjo tveganja svoje dejavnosti (<http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sz1.htm>, 18. 2. 2005).

Poleg tega pa so lahko posamezne enote in službe organizirane tudi kot kombinacija prostovoljnih in poklicnih pripadnikov.

V Sloveniji so temeljni in najbolj množičen del sil za zaščito, reševanje in pomoč prostovoljci, ki so organizirani v prostovoljnih društvih ter drugih humanitarnih in nevladnih organizacijah. Ker se je z zamrznitvijo naborniškega sistema popolnjevanja Slovenske vojske, prenehalo tudi popolnjevanje enot in štabov CZ z naborniki, je postala prostovoljnost še bolj pomembna (<http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sz1.htm>, 18. 2. 2005).

Sile zaščite in reševanja so:

- gasilske enote (teritorialne poklicne, teritorialne s poklicnim jedrom, teritorialne prostovoljne ter industrijske poklicne, industrijske s poklicnim jedrom in industrijske prostovoljne),
- enote ter službe društev in drugih nevladnih organizacij (Gorska reševalna služba Slovenije, Jamarska reševalna služba, Podvodna reševalna služba, enote reševalcev z reševalnimi psi Kinološke zveze Slovenije, enote za postavitve začasnih prebivališč, ki jih organizirata Zveza tabornikov Slovenije in Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov, stacionarija in nastanitvene enote Rdečega križa Slovenije ter Zveza radioamaterjev Slovenije),
- gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije (službe nujne medicinske pomoči, ki jih organizirajo zdravstvene ustanove, enota za identifikacijo mrtvih, ki jo organizira Inštitut za sodno medicino, enota za higiensko-epidemiološko delo, ki jo organizira Inštitut za varovanje zdravstva, mobilna enota za meteorologijo in hidrologijo, ki jo organizira Agencija RS za okolje, ekološki laboratorij z mobilno enoto, ki jo organizira inštitut Jožef Štefan in MEEL, ki jo organizira Zavod za zdravstveno varstvo Maribor, enota za zaščito in reševanje ob nesrečah s klorom ter drugimi jedkimi snovmi, ki jo organizira TKI Hrastnik, enota za reševanje ob

rudniških nesrečah, ki jo organizira Premogovnik Velenje, mobilni center za obveščanje, služba za zaščito in reševanje ob ekoloških in drugih nesrečah na morju),

- civilna zaščita (enote za prvo pomoč, enote za prvo veterinarsko pomoč, tehnične reševalne enote, enote za RKB zaščito, enote za varstvo pred NUS, služba za proženje snežnih plazov, službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč, službe za podporo, poverjeniki za CZ in njihovi namestniki, poveljniki CZ in njihovi namestniki in štabi CZ, informacijski in logistični centri ter enote za hitre intervencije),
- državna enota za hitre reševalne intervencije, ki je sestavljena iz poveljstva EHI, enote za tehnično reševanje, enote za RKB zaščito, enote za prvo medicinsko pomoč, enote za tehnično potapljanje, enote za oskrbo, strokovne skupine za elektriko in strokovne skupine za vodo (<http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sz1.htm>, 18. 2. 2005).

5 SISTEM IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA V SISTEMU VARSTVA PRED NESREČAMI

Izobraževanje prebivalcev za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami poteka od osnovnega izobraževanja naprej. V osnovnih šolah se učencem posreduje osnovna znanja o naravnih in drugih nesrečah, o nevarnostih in zaščiti pred njimi. Nato se v srednjih in visokih šolah ter na fakultetah posredujejo znanja o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami v skladu z izobraževalnimi cilji in učnimi vsebinami posameznih predmetov. To izobraževanje poteka kot del vzgojno izobraževalnega procesa v šolah. Poleg tega je dolžnost državljanov, da se usposabljujejo in pripravljajo za osebno in vzajemno zaščito ter izvajanje predpisanih zaščitnih ukrepov. Vse to izobraževanje se v večji meri izvaja kot neformalno izobraževanje oziroma samoizobraževanje, zato v nadaljevanju ne bo obravnavano.

Usposabljanje pripadnikov prostovoljnih služb za zaščito, reševanje in pomoč organizirajo in izvajajo prostovoljne organizacije, ki te službe organizirajo, medtem ko usposabljanje poteka po programih, ki jih predpiše minister, pristojen za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, t.j. minister za obrambo.

5.1 UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAŠČITO IN REŠEVANJE

Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) je organ v sestavi Ministrstva za obrambo. Njene naloge so, da pripravi nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, analize tveganj in ogroženosti, predlaga raziskovalne in razvojne projekte, organizira sistem opazovanja, obveščanja in alarmiranja ter sistem zvez in skrbi za njuno delovanje, organizira, opremlja in usposablja Civilno zaščito iz državne pristojnosti, pripravlja programe ter organizira in izvaja izobraževanje in usposabljanje za zaščito, reševanje in pomoč itd. (<http://www.sos112.si/slo/page.php?src=pe12.htm>, 03. 05. 2005).

Z začetkom leta 2003 so bile zaradi zamrznitve služenja vojaškega roka in prehoda na poklicno sestavo Slovenske vojske izpeljane nekatere reforme. Od takrat upravne in določene strokovne naloge varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v državni pristojnosti opravljajo v prenovljeni sestavi. Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje sestavlja:

1. Sektor za opazovanje, obveščanje in alarmiranje, v okviru katerega delujejo oddelek za telekomunikacijo in informatiko ter center za obveščane Republike Slovenije,
2. Sektor za načrtovanje in preventivo, v okviru katerega delujeta oddelek za načrtovanje in oddelek za preventivo,
3. Sektor za organizacijske zadeve in operativo,
4. Sektor za izobraževanje in usposabljanje, v okviru katerega deluje Izobraževalni center za zaščito in reševanje Republike Slovenije,
5. Služba za splošne zadeve,
6. Služba za mednarodno sodelovanje,
7. pod URSZR deluje tudi trinajst njenih izpostav, od katerih pri petih delujejo še pisarne (<http://www.sos112.si/db/priloga/p373.doc>, 03. 05. 2005).

5.1.1 Izobraževalni center za zaščito in reševanje Republike Slovenije

Izobraževalni center za zaščito in reševanje RS deluje v okviru URSZR. Namenjen je usposabljanju vseh enot in sil, ki delujejo v okviru sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

V ICZR je 40 zaposlenih, večina od teh je tehnično osebje, kot so kuharji, čistilke itd., 8 pa je strokovnih sodelavcev za določeno področje: CZ, NUS, RKB, informatiko in gasilstvo. Poleg tega center podpisuje pogodbe z zunanjimi sodelavci in inštruktorji, ki vodijo usposabljanja. Teh je okoli 250.

Za izobraževanja in usposabljanja se uporablja 13 klasičnih učilnic za 20 do 40 udeležencev, avditorij, ki sprejme 130 ljudi, učilnice s posebno opremo za specifične ciljne skupine in prostori za delo v manjših skupinah. Učilnice so opremljene tako s klasičnimi kot tudi s sodobnimi učnimi sredstvi in pripomočki: video napravo, grafoskopom, računalnikom in diaproyektorjem. Osrednji objekt ima zaklonišče, kjer sta center za obveščanje in štabna soba. V centru za obveščanje se usposabljujejo delavci centrov za obveščanje, saj je prostor opremljen z vso informacijsko in telekomunikacijsko opremo, ki se uporablja v centrih za obveščanje. Štabna soba je opremljena z osebnimi računalniki, ki so povezani v lokalno računalniško mrežo, telefonskimi aparati in projektorjem. V njej se izvajajo računalniški tečaji in simulacije, uporablja pa se tudi kot učilnica za skupine z do 15 udeleženci. Za kemijske poskuse je na voljo kemijska učilnica, za usposabljanje pripadnikov enot za varstvo pred NUS pa se uporabljajo posebne učilnice z učnimi sredstvi za tovrstna usposabljanja. Izobraževalni center ima tudi svoja gasilska in druga vozila za praktično usposabljanje gasilcev in tehničnih reševalcev.

Poleg osrednjega dela je poligonski del, ki zajema več vadbenih objektov za praktične vaje. Trimski kabinet je namenjen rekreaciji in praktičnemu delu z izolacijskimi dihalnimi aparati. Visoka ruševina se uporablja za izvajanje vaj reševanja iz nadstropij, 15 m visok stolp za reševanje z višin, pokriti bazen in naravni bajer sta namenjena usposabljanju za reševanje na vodi in iz nje, požarna hiša in gasilski poligon se uporabljata za usposabljanje gasilcev, na ruševinskem poligonu se usposabljujejo enote reševalnih psov in strokovnjaki za odkrivanje preživelih v ruševinah s pomočjo elektronskih sredstev, tu je tudi poligon za usposabljanje enot za varstvo pred NUS (Izobraževalni center za zaščito in reševanje – predstavitevno gradivo, 2002).

5.1.1.1 Izobraževalni programi

Programi izobraževanja in usposabljanja so uvajalni, temeljni in dopolnilni. V ICZR izvajajo skupno 69 programov, ki se delijo po ciljnih skupinah: programi usposabljanja pripadnikov CZ, programi za gasilstvo, za predavatelje, za delavce s področja zaščite in reševanja, programi za več ciljnih skupin, za druge ciljne skupine in udeležence iz drugih držav. Poleg teh programov se v centru izvajajo tudi programi posameznih sil v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. V skladu z zahtevami vsakega programa center pripravi vsa potrebna učna sredstva in literaturo ter zagotovi predavatelje in prostore za njihovo izvedbo.

V nadaljevanju bom analiziral program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE, ki se izvaja v ICZR, in po katerem se izobražujejo pripadniki vseh služb zaščite in reševanja.

5.1.1.1.1 Program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE

Sistem zvez ZA-RE je sistem zvez sistema zaščite in reševanja v Republiki Sloveniji. Uporabljajo ga vse reševalne službe, ki sodelujejo v tem sistemu. Nosilec in izvajalec tega programa, ki se izvaja od leta 1996, je Izobraževalni center za zaščito in reševanje na Igu. Po tem programu se usposabljujejo vsi delavci na področju zaščite in reševanja, vodje intervencij, poveljniki in pripadniki enot CZ ter člani društev, pooblaščenih podjetij, zavodov in drugih nevladnih organizacij, ki so uporabniki radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE.

Cilj programa je, da se udeleženci seznanijo s sistemom zvez ZA-RE in s tehničnimi značilnostmi sistema, predstavi se jim radijske postaje v tem sistemu in delo z njimi, načine uporabe zvez, logistiko zvez in kodeks obnašanja na radijskih zvezah (Načrt izobraževanja in usposabljanja s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v ICZR, 2004: 70).

Udeležencem tečaja se skladno z učnim načrtom predstavi sistem radijskih zvez na področju zaščite, reševanja in pomoči (ZA-RE), spoznajo različne vrste radijskih postaj in se jih naučijo uporabljati, spoznajo tudi način organizacije radijskega prometa, pravila vedenja in delovanja na radijskih zvezah ter sistem tihega alarmiranja s pozivniki.

Oblika izobraževanja je tečaj, medtem ko se kot metode uporabljajo predavanje in praktične vaje. Tečaj v celoti traja šest pedagoških ur, od tega odpadeta dve pedagoški ura na teoretična

spoznavanja vsebin, štiri pedagoške ure pa so namenjene praktičnim vajam. Tečaj se izvede v enem dnevu.

Velikost skupine je med 10 do 20 udeležencev, kar je v skladu s teorijo, saj večino usposabljanja zajemajo praktične vaje, zato je lažje delati v manjših skupinah.

Učna sredstva, ki se uporabljajo za izvajanje usposabljanja, so prosojnice, ki jih pripravijo predavatelji, razširjene teze za predavanja, ki jih prav tako pripravijo predavatelji, zbirka predpisov s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter radijska oprema (radijska postaja, pozivniki, radijski pult itd.).

Tabela 5.1: Tematski sklopi usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE

Tematski sklopi	Število PUR		
	Teorija	Vaje	Skupno
Predstavitev sistema radijskih zvez ZA-RE	2	-	2
Radijske postaje	-	1	1
Organizacija radijskega prometa	-	2	2
Sistem tihega alarmiranja	-	1	1
Skupaj	2	4	6

Vir: Program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE

Pridobljeno znanje se ne preverja z zaključnim izpitom, ampak predavatelji preverjajo razumevanje snovi in znanje udeležencev sproti med samim usposabljanjem in sicer s postavljanjem vprašanj in z razgovorom. Z dajanjem praktičnih nalog pa se tudi že med usposabljanjem preverja usposobljenost udeležencev za delo v sistemu ZA-RE (Program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE).

Analiza rezultatov ankete, ki so jo v ICZR izvedli po uvajalnih in dopolnilnih usposabljanjih za delavce centrov za obveščanje in po tečajih za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZARE, je dala zanimive rezultate (Priloga 1). Lestvica ankete zajema ocene od 1 do 5, s tem da najslabšo vrednost predstavlja ocena 1, najboljšo pa 5. Vzorec anketiranih udeležencev je 114. Povprečna ocena zahtevnost vsebin znaša 3,5, medtem ko so udeleženci dnevno obremenitev z vsebinami in trajanje usposabljanja v celoti ocenili z oceno 3,6, kar pomeni, da so ocene nad srednjo vrednostjo. Izvedbo predavanj so udeleženci ocenili kot zelo kakovostno z oceno 4,4. Zadovoljni so bili tudi z učnim gradivom (4,1), primernostjo predavalnice (4,3) ter dovolj pogoste uporabe učnih sredstev, kot so grafoskop, video in druga tehnična sredstva

(4,4). Zelo zadovoljivo so ocenili tudi organizacijo usposabljanja (4,4), uporabnostjo pridobljenega znanja in samo pridobljeno znanje (4) in Obseg in sama izvedba praktičnega usposabljanja pa sta dobili oceno 3,4 oz 3,9. Udeleženci tečajev so bili zadovoljni tudi s samo nastanitvijo v centru, hišnim redom, prehrano in celostnim vtisom centra, saj so ocene v razponu med 4,4 in 4,6. Udeleženci so usposabljanje ocenili kot kakovostno, saj skupna ocena usposabljanja znaša 4,2.

5.2 ZAVOD ZA GASILSKO-REŠEVALNO DEJAVNOST SEŽANA

Poleg osrednjega centra za izobraževanje in usposabljanje na področju zaščite in reševanja na Igu prevzema v zadnjih nekaj letih naloge na področju izobraževanja tako poklicnih kot prostovoljnih gasilcev tudi Zavod za gasilsko-reševalno dejavnost Sežana. Kras je požarno tako zelo ogrožen, da domači gasilci ne morejo sami zagotavljati operativne pripravljenosti. Z ukinitvijo naborniškega popolnjenja Slovenske vojske in s tem tudi civilnega služenja vojaškega roka v gasilskih enotah na področju Krasa, se je na tem območju drastično zmanjšala tudi požarna operativna pripravljenost. Zato se nekateri programi izobraževanja in usposabljanja prenašajo iz ICZR v Zavod za gasilsko-reševalno dejavnost Sežana. V Sežani se trenutno izvajata tečaja za gašenje notranjih požarov in delo z motorno žago, v prihodnosti pa se bo število izobraževalnih programov še povečalo (Kuntarič, 2004: 28 – 29).

5.3 DRUGE POOBLAŠČENE IZOBRAŽEVALNE ORGANIZACIJE

Izobraževalne organizacije, ki imajo pooblastilo za izvajanje programov usposabljanj na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, morajo izpolnjevati pogoje, ki jih določi minister, pristojen za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. Pooblastilo za izvajanje programov usposabljanja pripadnikov Civilne zaščite in drugih sil za zaščito, reševanje in pomoč velja pet let od izdaje. Te izobraževalne organizacije so:

- Animacija d.o.o. s Ptuja izvaja programe uvajalnega in temeljnega usposabljanja poverjenikov za CZ, pripadnikov reševalnih enot v sestavi tehničnih reševalnih enot CZ, pripadnikov enot za radiološko, kemijsko in biološko zaščito ter pripadnikov služb za podporo.
- Izobraževalno središče Miklošič Ljubljana izvaja program uvajalnega in temeljnega usposabljanja zaupnikov za Civilno zaščito.

- Inštitut za varstvo pri delu in varstvo okolja Maribor izvaja program uvajalnega in temeljnega usposabljanja pripadnikov službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč.
- Zavod za varstvo pri delu d. d. v Ljubljani izvaja programe uvajalnega in temeljnega usposabljanja poveljnikov Civilne zaščite in članov sektorskih štabov Civilne zaščite, zaupnikov za Civilno zaščito, pripadnikov za radiološko, kemično in biološko zaščito, pripadnikov službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč ter pripadnikov služb za podporo (http://www.sos112.si/slo/iczr_page.php?src=iz11.htm, 28.3.2005).

5.4 IZOBRAŽEVANJE REŠEVALNIH SLUŽB

Ker je tema izobraževanja in usposabljanja sil varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami precej obširna, bom analiziral samo izobraževanje najštevilnejših sil varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, in sicer: Civilne zaščite, izobraževanje gasilcev, Gorske reševalne službe, Jamarske reševalne službe, enot reševalnih psov in Podvodne reševalne službe.

5.4.1 Civilna zaščita

Civilna zaščita je poseben del namensko organiziranih sil za zaščito, reševanje in pomoč. V štabe, enote in službe Civilne zaščite na državni ravni je razporejenih preko 1500 pripadnikov. Tako se v Civilni zaščiti po novem organizirajo le nujno potrebne dopolnilne sile za zaščito, reševanje in pomoč, predvsem za primer množičnih naravnih in drugih nesreč. Civilna zaščita je v celoti organizirana na regionalni in državni ravni, v lokalnih skupnostih pa njeno organiziranje še poteka (Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, sklep vlade z dne 30. 5. 2002).

V sestavi državnih sil za zaščito, reševanje in pomoč deluje tudi državna enota za hitre intervencije. Ta enota je namenjena izvajanju posebno zahtevnih reševalnih intervencij, ki zahtevajo hitro ukrepanje. Namenjena je tudi sodelovanju v akcijah zaščite, reševanja in pomoči na podlagi dvostranskih sporazumov s sosednjimi in drugimi državami v regiji ter za sodelovanje v mednarodnih humanitarnih in reševalnih akcijah.

5.4.2 Gasilska služba

Naloge gasilske službe so predvsem gašenje in reševanje ob požarih, izvajanje preventivnih nalog varstva pred požarom ter opravljanje določenih nalog zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Gasilska zveza Slovenije (GZS) je najštevilnejša reševalna služba, saj v njenem okviru deluje nad 1400 prostovoljnih gasilskih društev s prek 44 000 operativnih gasilcev. Od teh društev je 70 industrijskih, poklicna jedra pa so organizirana v 11 prostovoljnih gasilskih enotah. Poklicne gasilske enote so organizirane v 14 občinah. Večina poklicnih gasilskih enot je organiziranih kot javni zavodov, njih pa deluje pa okoli 530 poklicnih gasilcev (Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, sklep vlade z dne 30. 5. 2002).

5.4.2.1 Poklicne gasilske enote

Pripadniki poklicnih gasilskih enot in enot s poklicnim jedrom se izobražujejo po dveh programih, in sicer za pridobitev poklica gasilec (srednja poklicna izobrazba) in za pridobitev poklica gasilski tehnik (srednja strokovna izobrazba). Nosilec teh dveh programov je Izobraževalni center za zaščito in reševanje. Program za pridobitev poklica gasilec bom v nadaljevanju diplomske naloge podrobneje opisal.

5.4.2.1.1 Program za pridobitev poklica gasilec

Programa se lahko udeležijo tisti, ki so uspešno končali najmanj srednjo poklicno šolo in imajo pozitivno zdravniško spričevalo. Kandidati morajo biti zaposleni v poklicni gasilski enoti, ki jih tudi pošlje na izobraževanje.

Temeljni cilj programa je usposobiti udeležence za samostojno gašenje požarov, tehnično reševanje, organiziranje preventivnega dela, varovanje ljudi, živali in premoženja ter okolja pred požarom in opravljanje drugih del na področju gasilstva.

Program v celoti traja 807 ur. Več kot polovica izobraževanja oz. natančneje 54 odstotkov izobraževanja je namenjenega praktičnemu usposabljanju. Program je razdeljen na 15 tematskih sklopov, in sicer pisno poslovanje, vodenje in komuniciranje, spoprijemanje s stresom, splošni pravni predpisi s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, prva pomoč, varstvo pri delu, športni praktikum, gasilska taktika, požarna varnost, gasilska orodja in naprave, osnove tehnične mehanike in tehnično reševanje, kemija v gasilstvu ter

osnove gorenja in gašenja, osnove elektrotehnike in sistema zvez, osnove informatike in računalništva ter praktično usposabljanje v okviru katerega kandidati za poklicne gasilce opravljajo pripravništvo v gasilski enoti (Priloga 2).

Izobraževanje za poklic gasilca se izvaja v več izobraževalnih oblikah, in sicer v daljši izobraževalni obliki, pa tudi v obliki delavnice, pripravništva oz. mentorstva. Metode, ki se uporabljajo so predavanje, razgovor, analiza in študija primerov, praktične vaje in praktično delo, računalniška simulacija, različni prikazi intervencij, demonstracija, poučevanje, praktični laboratorijski poskusi, v okviru tega izobraževanja pa udeleženci opravijo še obisk raztelesovalnice na Inštitutu za sodno medicino ter dve enodnevni ekskurziji, kjer si ogledajo objekte, ki so zahtevnejši glede na požarno ogroženost in o tem izdelajo poročilo.

Pri vseh teoretičnih delih tematskih sklopov se izobraževanje izvaja v primerni učilnici, kot učni pripomočki pa so zahtevana avdiovizualna sredstva (diaprojektor, grafoskop, avdio in video oprema, računalniški projektor ter tabla). Pri nekaterih tematskih sklopih so za izvajanje potrebni tudi različni simulatorji, sheme in prerezi, makete, medicinska oprema, gasilska orodja, oprema in vozila ter ostali posebni učni pripomočki. Izobraževanje se izvaja tudi na ustreznih površinah za izvajanje praktičnih vaj in v telovadnici (Program usposabljanja za gasilce, 1998).

5.4.2.2 Gasilska zveza Slovenije

Izobraževanja Gasilske zveze Slovenije (GZS) se delijo na: temeljna, s katerimi udeleženec pridobi znanje za opravljanje gasilske službe in vodenje operativnih enot in so osnova za pridobitev čina, dopolnilno, s katerim udeleženci pridobijo določen naziv specialnosti ter permanentno, s katerim udeleženci obnavljajo že pridobljena znanja in jih posodablajo. Gasilska zveza Slovenije organizira usposabljanja prostovoljnih gasilcev v gasilski šoli v ICZR in v Izobraževalnem centru v Pekrah pri Mariboru. Strokovno usposabljanje izvajajo prostovoljna gasilska društva, gasilske zveze, regijska poveljstva in GZS. Temeljno in dopolnilno usposabljanje članov prostovoljnih gasilskih enot se izvaja na podlagi predpisanih učnih načrtov in programov GZS. Izvedbo praktičnih usposabljanj je GZS usmerila v ICZR, del praktičnih vaj v okviru tečajev za vodjo enote in praktične vaje v celoti za vodjo enot in tečaja za poveljnike PGD se za vse kandidate po Sloveniji izvaja na poligonu gasilske šole v

ICZR. Po programu se izvajajo tudi praktične vaje operativnih gasilcev (<http://www.gasilec.net/prispevek.php?leto=2003&id=17>, 27.4.2005).

Temeljna izobraževanja, katerih nosilec je GZS, so osnovni tečaj za gasilca, nadaljevalni tečaj za gasilca, tečaj za vodjo skupine, tečaj za vodjo enote, tečaj za vodjo enot, tečaj za poveljnika društva, tečaj za člana višjega poveljstva, tečaj za višjega strokovnega svetovalca ter seminarja za vodjo v regiji in državi in seminar za visokega strokovnega sodelavca (Priloga 4). Izobraževanja večinoma potekajo v obliki tečaja, samo izobraževanji za vodjo v regiji in državi in visokega strokovnega sodelavca potekata v obliki seminarja, saj so udeleženci strokovnjaki na področju gasilstva. Za vsa izobraževanja od osnovnega tečaja za gasilca pa do tečaja za poveljnika društva so predpisane metode predavanja, razgovora, demonstracija, metoda praktičnih primerov in praktično delo, priporočena pa je tudi ekskurzija. Za tečaja za člana višjega poveljstva in višjega strokovnega sodelavca so predpisane metode predavanja, razgovor, razlaga in pojasnjevanje ter risanje, za seminarja za vodjo v regiji in državi ter visokega strokovnega svetovalca pa predavanje, razgovor ter razlaga in pojasnjevanje.

Zanimivo je tudi primerjanje števila ur oziroma razmerja med teoretičnim in praktičnim delom izobraževanj. Medtem ko pri osnovnem tečaju za gasilca zajema praktično usposabljanje 57 odstotkov celotnega izobraževanja, se z višanjem funkcije v gasilstvu del praktičnega usposabljanja zmanjšuje in pri tečaju za vodjo enote znaša le še slabih 19 odstotkov, pri izobraževanjih za člane višjega strokovnega poveljstva in programe za višje funkcije pa praktičnega usposabljanja sploh ni. Skupno število pedagoških ur posameznih programov nima posebne povezave. Tako izobraževalni programi za nižje funkcije do vključno tečaja za vodjo enot trajajo 70 do 80 pedagoških ur, z izjemo tečaja za vodjo skupine, ki traja 55 pedagoških ur. Izobraževanja za poveljnika društva in višje trajajo od 10 do 50 ur, s tem da se trajanje izobraževanja od tečaja za člana višjega poveljstva pa do seminarja za visokega strokovnega svetovalca zmanjšuje.

Osnovni tečaj za gasilca organizirajo gasilska društva, nato izobraževanja do vključno tečaja za vodjo enot potekajo na nivoju gasilskih zvez, tečaj za poveljnika društva in višja izobraževanja pa potekajo izključno v ICZR. Programi potekajo v učilnicah gasilskih društev in Izobraževalnega centra za zaščito in reševanje, praktična usposabljanja pa na ustreznih

poligonih in površinah za izvajanje praktičnih vaj. Kot učni pripomočki so zahtevana avdiovizualna sredstva, kot sta grafoskop (prosojnice) in videorekorder (videoprojekcija) ter določena gasilska vozila in tehnika, za izobraževanja od člana višjega poveljstva naprej pa gasilskih vozil in opreme ne potrebujejo več, pač pa se za izvajanje programa zahtevajo osebni računalnik in ostali pripomočki za izvajanje teoretičnega pouka.

Isti predmeti se ponavljajo pri različnih tečajih, razlika je le v zahtevnosti in obsežnosti teh predmetov, saj so za tečaje za višjo funkcijo v gasilstvu bolj obsežni in zahtevni. Zanimivo je tudi število predmetov pri posameznih tečajih, saj se povečuje do tečaja za vodjo enot, ki obsega 18 različnih predmetov, nato pa se počasi zmanjšuje do seminarja za visokega strokovnega sodelavca, katerega udeleženci obravnavajo le 4 predmete. Tudi vsebina predmetov se od izobraževanja do izobraževanja razlikujejo. Medtem, ko je pri tečajih za gasilca poudarek na operativnih temah, kot so vozila in oprema, varstvo pri delu, gasilska taktika, gradbeništvo in preskrba z gasilno vodo itd., se pri tečajih za vodje poleg teh predmetov obravnavajo tudi predmeti s področja izobraževanja in vzgoje osebnosti gasilca, informatike itd. Pri izobraževanjih za člana višjega poveljstva pa do visokega strokovnega sodelavca pa je večji poudarek na načrtovanju in vodenju, zato tudi prevladujejo predmeti, kot so informatika, zaščita in reševanje, ocena ogroženosti itd., medtem ko predmetov z bolj operativno tematiko skorajda ni (Izobraževalni programi pripadnikov prostovoljnih gasilskih enot 2002).

5.4.2.2.1 Tečaj za vodjo enote

Hkrati s pisanjem diplomske naloge sem opravil opazovanje z udeležbo tečaja za vodjo enote. Nosilec izobraževanja je Gasilska zveza Slovenije, medtem ko se izobraževanje izvaja v lokalni gasilski zvezi. V tem primeru so tečaj, ki je trajal od 18. marca do 16. aprila 2005, skupaj izvedle tri sosednje gasilske zveze, in sicer GZ Bovec, GZ Kobarid in GZ Tolmin. To se je pokazalo kot zelo uspešno in učinkovito, saj se je na ta način zagotovilo dovolj kandidatov, da je bilo izobraževanje ekonomsko upravičeno, večji je bil izbor usposobljenih predavateljev in inštruktorjev, udeleženci so se imeli možnost seznaniti z večino gasilskih vozil in opreme, ki jo uporabljajo PGD teh treh gasilskih zvez, poleg tega pa so se udeleženci iz različnih PGD oz GZ med seboj spoznali in utrdili medsebojno sodelovanje.

Izobraževanje se izvajalo v obliki tečaja. Tečaj je potekal ob koncih tedna in je skupaj trajal 75 ur, od tega je odpadlo 50 pedagoških ur na teoretično izobraževanje, 25 pedagoških ur pa na praktično usposabljanje (Priloga 3). Izvajalcem izobraževanja je po programu priporočena uporaba izobraževalnih metod predavanja, razgovora, demonstracije, praktičnih primerov in praktično delo ter ekskurzija, ki so se vse tudi izvajale.

Glede na izobraževalni program je namen tečaja za vodjo enote, da se prostovoljni gasilci v skladu z Zakonom o gasilstvu usposobijo za opravljanje nalog gašenja in reševanja v primeru požarov, naravnih in drugih nesreč, medtem ko je cilj izobraževanja gasilca usposobiti za izvajanje nalog vodenja enote. Zato tečajniki dopolnijo svoje znanje s področja zakonodaje. Seznanijo pa se tudi z osnovami vzgoje in usposabljanja gasilskega kadra. Učni program zajema tudi osnove vodenja gasilske intervencije. Po končanem usposabljanju je tečajnik usposobljen za vodjo enote (Izobraževalni programi pripadnikov prostovoljnih gasilskih enot 2002).

Kot predpogoj za udeležitev tega izobraževanja morajo kandidati pred začetkom tečaja s 60 % uspehom opraviti sprejemno testiranje iz vsebine za vodjo skupine. Za ta tečaj je bilo na začetku prijavljenih 45 kandidatov iz omenjenih treh GZ. Od tega jih je le 71 % testiranje opravilo. Po izjavah nosilcev izobraževanja je bilo znanje kandidatov v povprečju pod nivojem. Glede na to, da je bila večina kandidatov, ki sprejemnega testiranja ni opravila, iz določenih društev, se je tudi pokazalo, katera gasilska društva ne delujejo zadovoljivo, saj so kandidati iz teh društev imeli nezadostno znanje.

Čeprav število udeležencev po predpisanem programu praviloma ne bi smelo presegati 30 tečajnikov, je bilo udeležencev tega tečaja skupno 32. Kljub temu, da je bilo skupno število tečajnikov dokaj visoko, se to na sami izvedbi programa ni poznalo, saj je določeno število udeležencev iz objektivnih razlogov vedno manjkalo. Red in disciplina sta bila po navedbah nosilcev izobraževanja v primerjavi z drugimi, v preteklosti že izvedenimi izobraževanji, zelo visoka, prav tako tudi sama udeležba.

Na tečaju so se obravnavale naslednje učne vsebine: organizacija gasilstva in pravne osnove, vzgoja osebnosti gasilca, izobraževanje, varstvo pri delu, zaščita telesa in dihal, požarna preventiva, redovne vaje, zaščita in reševanje, elektrika, informatika, radijske zveze,

strojništvo, vozila in oprema, gradbeništvo in preskrba z gasilno vodo, tehnično reševanje in gasilska taktika.

Teoretično izobraževanje se je izvajalo v učilnici gasilskega društva Kobarid. Učilnica zaradi nosilnega stebra sredi prostora s funkcionalnega vidika ni najbolj primerna za izobraževanje, saj deli skupino in zmanjšuje vidljivost. Razporeditev šolskih klopi je bila frontalna, ki je v skladu z uporabljanimi, večinoma pasivnimi metodami izobraževanja. Razporeditev in velikost klopi je bila prilagojena izobraževanju odraslih. Praktično usposabljanje se je izvajalo na ustreznih površinah za izvajanje praktičnih vaj, t.j. na dvorišču in površinah pred gasilskim domom, na stolpu gasilskega doma, »vroči« del praktičnega usposabljanja pa v objektu, ki je bil namenjen za rušenje.

Večina izobraževanja se je izvajala v srednje velikih skupinah v učilnici. Praktične vaje so se izvajale v oddelkih, ki so jih vodili tečajniki, vendar pa skupine za praktično delo niso bile oblikovane kot oddelki z 9 gasilci ali kot zmanjšani oddelki s 7 gasilci, kot je predpisano v programu, ampak je bilo število tečajnikov v manjših skupinah različno glede na trenutno celotno število udeležencev. Pri »vročem« usposabljanju pa sta naloge na vaji opravljala po dva tečajnika. Praktično usposabljanje je bilo povezano z uporabo gasilske tehnike in opreme ob izvajanju posameznih vaj, ki so od tečajnikov zahtevale obvladanje različnih veščin in znanj. Vaje so bile tako zasnovane, da so se tečajniki seznanili z značilnostmi in nevarnostmi posameznih vrst intervencij. Poseben poudarek je bil namenjen nalogam vodenja enote in vodenja intervencije.

Za izvajanje teoretičnega dela usposabljanja sta se kot učna pripomočka uporabljala grafoskop (prosojnica) in računalniška slika. Za izvajanje praktičnega dela usposabljanja pa so bila na razpolago različna gasilska vozila prostovoljnih gasilskih društev vseh treh gasilskih zvez s pripadajočo opremo.

Preverjanje znanja iz vseh predmetov se je izvedlo kot kombinirano pisno in ustno preverjanje. Poleg tega so tečajniki morali pripraviti zaključno nalogo s področja gasilske taktike, ki so jo ustno zagovarjali na izpitu. Naloga je zajemala delo gašenja in reševanja gasilske enote. Praktični del se je ocenjeval pri izvajanju vaj. V primerjavi s sprejemnim testiranjem se je pokazal ogromen napredek v znanju tečajnikov, saj so zaključni izpit opravili vsi tečajniki, povprečni uspeh pa je bil 92 % vseh možnih točk. Tri tedne po zaključnem

izpitu so udeleženci tečaja opravili praktične vaje v ICZR, kjer se je pridobljeno znanje še nadgradilo in preizkusilo.

Kljub uspešnosti tečaja so se pri sami izvedbi pokazale določene pomanjkljivosti. Ena od teh je bila usposobljenost nekaterih predavateljev za določeno učno vsebino. Poleg tega se nekatere teme učnih vsebin, ki so v programu, niso izvajale, nekateri deli snovi pa so se pri različnih predavateljih oz. različnih tematskih sklopih ponovili. Izvajalci tečaja so pri samem izvajanju upoštevali vsa načela teorije izobraževanja. Analiza tečaja je, glede na končni uspeh izobraževanja in omejene kadrovske in tehnične možnosti, pokazala, da je bilo le-to uspešno in je doseglo svoj cilj.

5.4.3 Gorska reševalna služba Slovenije

Gorska reševalna služba Slovenije (GRS S) je organizirana znotraj Planinske zveze Slovenije in je z zakonom utemeljena kot javna reševalna služba državnega pomena. Organizirana je v 17 postajah, ki pokrivajo alpski in predalpski prostor Slovenije. V postajah deluje več kot 620 prostovoljnih gorskih reševalcev, ki imajo svoj status urejen enako kot drugi reševalci. Gorska reševalna služba je namenjena predvsem reševanju ob nesrečah v gorah, vendar se njena dejavnost nenehno širi, še posebno v zadnjem času v razmerah množičnega planinstva in gorništvu ter drugih razvijajočih se dejavnosti v prostem času v hribovitem in gorskem svetu (<http://www.gorska-resevalna-sluzba-slovenije.org/komisija.php>, 10. 05. 2005).

Osnovna enota GRS je postaja GRS. Imeti mora vsaj 9 reševalcev za samostojno izvajanje reševalnih intervencij, inštruktorja, potrebne prostore in opremo ter zagotovljena sredstva za svoje delovanje. Poleg drugih nalog mora skrbeti tudi za usposabljanje svojih članov in na vsaki dve leti organizirati obnavljalne tečaje iz zimske in letne reševalne tehnike ter prve pomoči.

Izobraževanje gorskih reševalcev se odvija tudi v okviru petih podkomisij, in sicer za vzgojo in reševalno tehniko, za letalsko reševanje, za medicino, za reševanje izpod plazov in v podkomisiji za zveze. Podkomisije so strokovni organi sekretariata GRS in opravljajo naloge na svojem področju reševanja v gorah. Pripravljajo strokovna gradiva, predloge in druge akte iz svojega področja ter jih predlagajo sekretariatu v obravnavo. Vsaka podkomisija je tudi odgovorna za izobraževanja na svojem področju.

Gorski reševalci pripravniki so kandidati za gorske reševalce. Pred sprejemom med gorske reševalce morajo opraviti preizkusno dobo, ki traja največ tri leta. V tem obdobju opravljajo pripravništvo na postaji GRS. Mentor je član postaje, njegova naloga pa je, da pripravnika pripravlja na tečaje. V pripravniški dobi morajo kandidati opraviti letni in zimski pripravniški tečaj najprej v organizaciji domače postaje, nato pa še komisije za GRS. Zadnje leto se morajo kandidati udeležiti vseh državnih tečajev iz letne in zimske tehnike reševanja, ki jih organizira Podkomisija za vzgojo in reševalno tehniko ter tečajev iz prve pomoči, ki jih organizira Podkomisija za medicino. Opravljeni tečaji so pogoj za pristop k izpitom za gorskega reševalca.

Letni in zimski tečaji tehnike reševanja se odvijajo med vikendom, tj. od petka do nedelje. Skupaj trajajo 30 ur, od tega se 25 ur nameni praktičnemu usposabljanju. Pri teoretičnem delu se uporabljajo metode predavanja in razgovora, pri praktičnem pa demonstracija, poučevanje in praktične vaje. Za teoretični del se kot učni pripomočki uporablja računalniška projekcija in prosojnice, pri praktičnem delu pa plezalna in druga reševalna oprema. Izobraževanja in usposabljanja se izvajajo na Tamarju in drugih planinskih kočah, pa tudi vsaka postaja GRS ima tudi svoj vadbeni poligon (Intervju z Ivanom Šturmom, predsednikom podkomisije za vzgojo in reševalno tehniko, Ljubljana, 09. 05. 2005).

Za izobraževanja iz prve pomoči ni enotnega programa, ampak se tečaji izvajajo po posameznih postajah GRS. Enotni program je trenutno v fazi sprejemanja oz. potrditve. Tečaji iz prve pomoči naj bi trajali od 70 do 80 pedagoških ur. Kot učni pripomočki se uporabljajo računalniška projekcija, prosojnice, table, lutke in ostali medicinski material za izvedbo praktičnega dela (Intervju z Evo Pogačar, predsednico podkomisije za medicino, Ljubljana, 09. 05. 2005).

V okviru podkomisije za zveze se enkrat letno v jeseni izvede tečaj za pripravnike GRS za zveze. GRS je namreč souporabnik sistema zvez ZA-RE, hkrati pa uporablja tudi svoje radijske kanale. Tečaj za pripravnike traja en dan. Za ostale pripadnike pa se enkrat letno, prav tako v jesenskem obdobju, izvede seminar z zveze. Ta izobraževanja se izvajajo med vikendi na različnih lokacijah. Predvsem je poudarek na praktičnih vajah. Kot učni pripomočki pa se uporabljajo računalniška slika in radijske postaje (Intervju z Damjanom Gašperinom, načelnikom podkomisije za zveze, Ljubljana, 14. 05. 2005).

Gorski reševalci se lahko specializirajo tudi za opravljanje dejavnosti inštruktorja, letalca, inštruktorja za letalsko reševanje, zdravnika, letalca zdravnika, vodnika reševalnega psa ali minerja snežnih plazov, vendar morajo izpolnjevati posebne pogoje, ki jih posamezna specializacija zahteva (Pravilnik Gorske reševalne službe Slovenije, 2004).

V okviru podkomisije za reševanje izpod snežnih plazov se usposablajo vodniki in dvojice lavinskih psov ter minerji snežnih plazov. Tečajji za vodnike reševalnih psov, za zimsko tehniko iskanja pogrešanih in letno tehniko iskanja pogrešanih trajajo en teden, tečaj za minerje snežnih plazov pa traja tri dni. Tečajji so razdeljeni na teoretični in praktični del. Učni pripomočki, ki se uporabljajo so računalniška slika, priročniki, diaproyektor, video in ostali pripomočki (Intervju z Igorjem Potočnikom, načelnikom podkomisije za reševanje izpod plazov, Ljubljana, 14. 05. 2005).

Podkomisija za helikoptersko reševanje letno organizira tečaj iz letne in zimske tehnike reševanja za gorskega reševalca letalca ter 4 do 5 (obnovitvenih) tečajev, od katerih se morajo gorski reševalci letalci udeležiti vsaj polovico, da ohranijo licenco. Spomladanski tečaj iz letne tehnike reševanja traja 8 dni, jesenski, iz zimske tehnike reševanja pa 4 dni. Tečajji se izvajajo v skupinah od 15 do 20 udeležencev oz. največ 25. Tečajji so razdeljeni na teoretični in praktični del in potekajo na različnih lokacijah (Intervju z Janezom Brojanom, načelnikom podkomisije za letalsko reševanje, Ljubljana, 14. 05. 2005).

5.4.4 Jamarska reševalna služba

Jamarska reševalna služba (JRS) je organizirana kot stalna služba pri Jamarski zvezi Slovenije. Namenjena je predvsem reševanju v kraških jamah ter drugih podzemnih jamah in breznic kot tudi reševanju v soteskah in na drugih težko dostopnih krajih. V stalni operativni pripravljenosti je približno 60 operativnih jamarskih reševalcev, ki so razporejeni po regijah, medtem ko je vseh članov JRS preko 100. Za članstvo in operativno delovanje JRS sklepa letne pogodbe s posameznimi jamarskimi reševalci ali pripravniki v JRS, v izbor članstva pa pridejo samo najaktivnejši v preteklem letu (<http://www.jamarska-zveza.si/jrs/>, 24. 3. 2005).

JRS sestavlja sedem reševalnih centrov JRS (RC JRS), ki skupaj pokrivajo vsa kraška območja Slovenije. Vsak reševalni center ima svoje skladišče opreme, poleg tega pa je v

Ljubljani še skupno Republiško skladišče opreme. Vsak RC JRS ima svojega vodjo RC, ki poleg različnih operativnih in organizacijskih nalog skrbi tudi za urjenje in vaje pripadnikov RC (<http://www.jamarska-zveza.si/jrs/organiziranost.html>, 18. 2. 2005).

JRS na podlagi letnega programa dela, tako na nivoju republike kot tudi posameznih regij, za reševalce in specialnosti organizira večje število usposabljanj (učenje na površju) in reševalnih vaj (preverjanje usposobljenosti reševalcev v jamah). Po potrebi organizira tudi usposabljanja pripravnikov za jamarske reševalce, izpite za jamarske reševalce, tečaje in izpite za vodje reševalnih skupin ter inštruktorje (http://www.jamarska-zveza.si/jrs/jrs_obvescanje.htm, 24. 3. 2004).

Napredovanje po stopnjah nazivov je praviloma možno po vsaj dveh letih staža. Za obiskovanje tečaja in izpita je potrebno soglasje matičnega jamarskega društva in opravljen osnovni izpit za jamarja pri JZS. Pripravnik JRS lahko postane tisti jamar, ki je opravil tečaj in izpit za naziv Pripravnik JRS. Osnovni naziv je jamarski reševalec, ki ga pridobi jamar po obiskovanju tečaja in uspešno opravljenem izpitu za jamarskega reševalca. Reševalec lahko napreduje v operativnega jamarskega reševalca, vodjo reševalne skupine ali inštruktorja reševanja, lahko pa se tudi specializira za eno od posebnih nalog. Vsak nivo zahteva posebne osebne in tehnične sposobnosti (http://www.jamarska-zveza.si/jrs/jrs_resevalci.htm, 18.2.2005).

Tako pripravnik lahko postane jamarski reševalec, če opravi tečaj in izpit za jamarskega reševalca. Pogoji za napredovanje v jamarskega reševalca določene specialnosti je opravljen tečaj in izpit za naziv določene specialnosti. Za pridobitev naziva se prizna tudi opravljanje izpita v uradno priznanih organizacijah, naziv pa se lahko pridobi tudi preko Izobraževalne službe JZS za osnovno stopnjo strokovnosti. Pogoji za pridobitev naziva vodja reševalne skupine je najmanj 4-letna neprekinjena operativnost v JRS, poleg tega pa mora jamarski reševalec opraviti tudi tečaj in izpit za naziv vodja reševalne skupine. Za inštruktorja JRS so še višje zahteve, saj mora biti reševalec v JRS neprekinjeno operativen najmanj 6 let, poleg tega pa mora opraviti tečaj in izpit za naziv inštruktor JRS. Inštruktor specialnosti v JRS pa postane tisti inštruktor JRS, ki je opravil tečaj in izpit za naziv določene specialnosti. Prizna se opravljanje izpita v uradno priznanih organizacijah ali naziv pridobljen preko Izobraževalne službe JZS za najvišjo stopnjo strokovnosti (Pravilnik jamarske reševalne

službe pri Jamarski zvezi Slovenije, <http://www.jamarska-zveza.si/pravilnik-jrs.html>, 24. 3. 2005).

5.4.5 Kinološka zveza Slovenije

Kinološka zveza Slovenije združuje 97 društev, od katerih se jih 16 ukvarja s šolanjem reševalnih psov. V teh društvih v letu 2005 deluje 194 reševalnih dvojic (vodnik in pes). Večina reševalnih dvojic je v procesu šolanja, medtem ko jih je 76 operativno sposobnih za reševalne akcije. Enote reševalnih psov (ERP) delujejo po pokrajinah, poleg tega pa obstaja tudi državna mobilna enota reševalnih psov (MERP). Slednje enote so namenjene reševanju zasutih, pri iskanju pogrešanih oseb pa posreduje skupina za iskanje pogrešancev (SIP). V te enote so vključene reševalne dvojice, ki opravijo preizkušnje za uvrstitev v te enote z najboljšimi rezultati (Intervju z Vladimirjem Gerbcem, predsednikom komisije za reševalne pse pri KZS, Ljubljana, 4. marec 2005).

Izobraževanje enot reševalnih psov se pomembno razlikuje od izobraževanja v ostalih službah varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, saj je poleg izobraževanja vodnika, ki mora opraviti določene tečaje, velik poudarek na šolanju psa, to dvoje pa se med sabo močno prepleta. Ker pa je tema te diplomske naloge proučevanje izobraževanja odraslih za potrebe sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, se v šolanje reševalnega psa ne bom poglobljal s stališča strokovnih načel šolanja psa.

Šolanje reševalnega psa traja v povprečju okoli tri leta in je razdeljeno na več delov. Na podlagi izkušenj in dejanskih potreb v Sloveniji je pri šolanju reševalnih psov poudarek na šolanju vsestranskega reševalnega psa, ki je v delovni kondiciji celo leto. Predpogoj za začetek šolanja psa za reševalnega psa je opravljen izpit psa za urbano okolico (B-BH). Program šolanja in usposabljanja reševalnih dvojic (pes in njegov vodnik) se praviloma začne s šolanjem v snežni plazovini, nadaljuje se z delom na ovirah, preiskavi objektov in ruševin in v končni fazi z iskanjem pogrešanih oseb na terenu.

Vsako leto se prvi teden januarja po kinoloških društvih začnejo seminarji za reševalne pse in njihove vodnike, ki potekajo dvakrat tedensko praviloma čez vikende in trajajo do konca meseca marca ali začetka aprila. Takrat se izvede redni 4 ali 5 dnevni zimski tečaj usposabljanja reševalnih dvojic za delo v zimskih razmerah. Vodniki v času tečajev poslušajo

predavanja in praktično sodelujejo pri izdelavi skrivališč v snegu, se naučijo osnov iskanja pogrešane osebe, načrtne preiskave plazišča in se seznanijo z nevarnostmi in varovanjem v gorah v zimskih razmerah. Na teh tečajih redno sodelujejo tudi posamezni člani Gorske reševalne službe. Po končanem tečaju se zimska vadba nadaljuje pod strokovnim vodstvom inštruktorjev po kinoloških društvih, po tem pa reševalne dvojice opravljajo izpit za reševalnega psa – lavinca 1. stopnje (IRP-L/1). Za to stopnjo mora imeti vodnik uspešno opravljene tečaje in izpite iz nevarnosti v gorah in plazovi, prve pomoči ponesrečencu in prve pomoči psu. Reševalne dvojice, ki imajo opravljen ta izpit, se na naslednjem zimskem tečaju usposablja po zahtevnejšem programu ter kasneje opravljajo izpit IRP-L2. Na prvi stopnji je po učnem programu večji poudarek na šolanju psa (85 %) in manj vadbi vodnika, na drugi stopnji, ko je pes v večji meri že oblikovan, pa se bolj poudarja šolanje vodnika (65 %). Drugi stopnji sledi še tretja, IRP-L3 (Zidar, 2001: 116).

Tudi šolanje reševalnih dvojic za reševanje iz ruševin poteka po kinoloških društvih neprekinjeno vse leto. Vodniki morajo, preden pristopijo k preizkušnji iz reševanja iz ruševin, pozitivno opraviti tečaje in izpite iz poznavanja nevarnosti v ruševinah, prve pomoči ponesrečencu, prve pomoči psu in tečaj za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE. Največji problem vadbe predstavljajo primerne ruševine, saj si pes že po nekaj iskanjih zapomni vsa skrivališča, kjer je že nekoč našel pogrešano osebo, zato je treba področja vadbe stalno menjavati. Za ta usposabljanja se uporabljajo objekti, ki so namenjeni za rušenje oziroma so deloma že porušeni. Primerno usposobljeni vodniki in psi nato lahko opravljajo preizkušnjo znanja stopnje IRP-R/1. Temu sledi usposabljanje na pravih ruševinah v opuščeni, delno porušeni objektih in zgradbah, ki so v fazi rušenja. Usposabljanje za to stopnjo (IRP-R2) traja več mesecev, lahko tudi leto dni, preden sta vodnik in pes usposobljena. Naslednja faza vadbe (IRP-R3) zajema preiskavo ruševin ob dodatnih motilnih elementih, kot je ogenj ali dim, transport z gradbeno mehanizacijo in preiskavo ruševine v več etažah.

Ker se letno v Sloveniji izven naselij izgubi okoli 200 oseb, je postalo urjenje za iskanje pogrešanih oseb sestavni del šolanja reševalne dvojice (Zidar, 2001: 121). Za iskanje pogrešanih oseb na terenu obstajata dve stopnji preizkušnje: IRP-PO1 in IRP-PO2. Zaradi posebnosti reševalnega dela mora imeti vodnik za prvo stopnjo opravljene tečaje in izpite iz orientacije in topografije, iz prve pomoči ponesrečencu ter prve pomoči psu, za drugo stopnjo

pa še nevarnosti v gorah in plazovi ter tečaj za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE.

4.4.5.1 Izobraževanje vodnikov reševalnih psov

Vodniki reševalnih psov morajo v celotnem procesu izobraževanja opraviti sedem tečajev: za prvo pomoč ponesrečencu, za prvo pomoč psu, nevarnosti v ruševinah, nevarnosti v gorah in plazovi, orientacija in topografija, vrvna tehnika ter tečaj za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE. Tečaj za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE se izvaja v ICZR in je bil že podrobneje predstavljen. Programi za ostale tečaj ne obstajajo, zato sem moral podatke dobiti s pomočjo intervjuja in testnih vprašanj posameznih tečajev in drugih virov.

Vsa izobraževanja vodnikov reševalnih psov potekajo v obliki tečaja. Organizirajo jih kinološka društva. Metode, ki se uporabljajo so predavanje, predavanja-razpravljanje, demonstracija, poučevanje in praktične vaje. Izobraževanja večinoma potekajo med vikendi oziroma dela prostih dnevih. Tečaji se izvajajo v prostorih kinoloških društev in kinološke zveze Slovenije ter na primernih poligonih. Kot učni pripomočki se uporabljajo avdio-vizualna sredstva, večinoma računalniška slika in grafoskop, poleg tega pa še pripomočki, ki so posebni glede na tematiko izobraževanja. Na primer kompasi in topografske karte pri tečaju iz orientacije in topografije, plezalna oprema za izvedbo tečaja vrvne tehnike, sanitetni material pri izvajanju tečaja prve pomoči ponesrečencu in prve pomoči psu itd.

Tečaj iz prve pomoči ponesrečencu traja 20 pedagoških ur. V to je zajeta tako teoretična predstavitev snovi kot tudi praktično delo. Udeleženci se naučijo osnove prve medicinske pomoči. Kandidat uspešno opravi tečaj, če doseže vsaj 70 % vseh možnih točk pri oceni teoretičnega znanja in vsaj 70 % možnih točk pri oceni praktičnega znanja. Tudi tečaj iz prve pomoči psu traja 20 pedagoških ur, skupaj s praktičnim delom. Tečajniki se naučijo pokazatelje in značilnosti poškodb psa ter osnov prve pomoči psu in pravilne postopke pri nudenju le-te. Tudi ta tečaj kandidati uspešno opravijo, če dosežejo vsaj 70 % vseh možnih točk tako pri teoretičnemu kot praktičnemu delu izpita.

Tečaj iz nevarnosti v ruševinah je razdeljen na tri dele. V prvem delu, ki traja 2 pedagoški uri se obravnavajo splošna dejstva o reševanju s pomočjo šolanih psov. V drugem delu, t.j.

potresi in ruševine, udeleženci spoznajo značilnosti potresov, lestvice za merjenje moči potresov, gradbene konstrukcije ruševine in potek reševanja iz njih. Ta del traja 10 pedagoških ur. Tretji del tečaja pa je namenjen vadbi reševalnega psa. V 8 pedagoških urah se udeleženci seznanijo s čutili, spominom, refleksi in nagoni pri psu ter osnovnimi načeli vadbe in socializacije psa. Teoretičnemu delu tečaja sledi praktično delo.

Tečaj nevarnosti v gorah in plazovi poteka v dveh delih in sicer je 6 pedagoških ur namenjenih spoznavanju z opremo, značilnostmi hoje v gorah in nevarnostmi, ki pretijo pohodnikom v različnih časovnih obdobjih. Obravnava se tudi plazove, njihove lastnosti, vzroke za njihov nastanek in reševanje iz snežnih plazov. Naslednjih 6 pedagoških ur je namenjenih usposabljanju na terenu, kjer tematiko, ki so jo tečajniki spoznali v teoretičnem delu tečaja preizkusijo v praksi.

Tečaj iz orientacije in topografije organizirajo kinološka društva v sodelovanju z Zvezo tabornikov Slovenije (ZTS) oziroma Združenjem slovenskih katoliških skavtinj in skavtov (ZSKSS). Tečaj traja dva dni po 6 pedagoških ur, kjer udeleženci pridobijo teoretično znanje iz kartografije in topografije, temu pa sledi še 12 ur praktičnega usposabljanja na terenu, kjer teoretično znanje dopolnijo s praktičnimi vajami.

Tečaj iz vrvne tehnike traja štiri dni po 8 pedagoških ur. Udeleženci spoznajo opremo vrvi, vozle in ostale tehnične pripomočke ter preproste in zahtevne oz. sestavljene sisteme, kot so stojišče, sidrišče, vrvna ograja, dvig in spust po vrvi, varovanje, samoreševanje, reševanje itd. Posamezne teme se obravnavajo po delih. V prvem delu se določena tema teoretično predstavi, drugi del vključuje delo tečajnikov s pomočjo inštruktorja, tretji del pa samostojno ponavljanje udeležencev (intervju z Vladimirjem Gerbcem, predsednikom komisije za reševalne pse pri KZS, Ljubljana, 4. marec 2005).

5.4.6 Podvodna reševalna služba

Podvodna reševalna služba (PRS) je zadolžena za izvajanje nalog v zvezi z reševanjem iz vode in na vodi. Organizirana je v okviru Slovenske potapljaške zveze. Osnovne organizacijske enote PRS so reševalne postaje, ki so organizirane znotraj potapljaških društev. V teh društvih deluje okoli 1200 prostovoljnih potapljačev, od tega nekaj več kot 60 inštruktorjev in 27 zdravnikov specialistov. Podvodna reševalna služba je organizirana po

regijah oziroma po povodjih in je namenjena reševanju iz vode in na vodi. S podvodno reševalno dejavnostjo se ukvarja okoli 90 prostovoljnih potapljačev. Poleg organizacijskih in drugih nalog reševalne postaje skrbijo tudi za vzgojo, usposabljanje in psihofizično pripravljenost vseh reševalcev in kandidatov za reševalce (Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, 2002).

Vodja reševalne postaje mora imeti naziv CMAS inštruktor, njegov namestnik in ostali reševalci pa vsaj CMAS P-3, vsi pa morajo imeti opravljeno temeljno usposabljanje za potapljača reševalca. Člani Podvodne reševalne službe lahko napredujejo iz reševalca pripravnika do potapljača reševalca in nato inštruktorja PRS. Reševalec pripravnik je kandidat za Potapljača reševalca in mora imeti najmanj kategorijo potapljač CMAS P-2. Pred sprejemom med reševalce iz vode mora opraviti do triletno pripravljeno obdobje, v katerem mora opraviti izpit za potapljača CMAS P-3 in tečaj temeljnega izobraževanja (Merila za organiziranje, usposabljanje in opremljanje podvodne reševalne službe Slovenije, 2001).

Tečaj za potapljača CMAS P-3 je razdeljen na teoretični in praktični del. Prvi, teoretični del traja 24 učnih ur (60 minut), medtem ko praktični del med 28 do 30 ur, poleg tega pa mora kandidat opraviti še med 101 do 116 potopov v različnih pogojih in razmerah. V tem tečaju se udeleženci naučijo postopkov pri potapljanju, prve pomoči, spoznajo podvodno navigacijo, tehnike reševanja in samoreševanja itd. (Urh, 2001: 4).

Reševalec podvodne reševalne službe lahko dobi naziv inštruktorja, če ima že opravljeno kategorijo CMAS inštruktorja in ga potrdi Komite za zaščito in reševanje pri Slovenski potapljaški zvezi. Poleg tega mora biti aktiven član PRS vsaj tri leta. Naloga inštruktorja PRS je, da v okviru reševalne postaje PRS organizira in vodi tečaje, seminarje, vaje, usposabljanja in strokovna predavanja.

Za izobraževanje in usposabljanje potapljačev reševalcev v sestavu PRS in naročnike izven PRS je zadolžena Komisija za vzgojo in kadre. Vsi izobraževalni programi so izdelani in organizirani na enotnem, centralnem nivoju izvajajo pa se po skupinah reševalnih postaj. Cilji izobraževanja in usposabljanja so izraženi predvsem v izvajanju poenotnega sistema izobraževanja za vse potapljače reševalce in vzdrževanje stalne, visoke stopnje usposobljenosti. Podrobneje so programi izobraževanja opredeljeni v učnih načrtih, iz katerih je razvidna vsebina in obseg posameznih izobraževalnih programov ter cilj in dinamika same

izvedbe.

Tečaja temeljnega izobraževanja se udeležujejo kandidati za potapljače reševalce, z opravljenim tečajem pa pridobijo naziv potapljač reševalec. Ta tečaj se praviloma izvaja enkrat letno. Tečaj za potapljače inštruktorje PRS je namenjen izkušenim potapljačem, inštruktorjem CMAS. Ta tečaj se praviloma izvede enkrat na 3 leta. Poleg teh dveh se praviloma enkrat letno izvaja tudi tečaj za vodje reševalnih postaj in vodje skupin reševalnih postaj, katerega cilj je, da se tečajnike usposobi za izvajanje izobraževanj in usposabljanj po reševalnih postajah.

Poleg prej opisanih tečajev se tekom celega leta v okviru posameznih reševalnih postaj ali skupin izvajajo usposabljanja na terenu. Nosilci usposabljanja so vodje skupin in vodje reševalnih postaj. Cilj teh usposabljanj pripadnikov PRS je pridobivanje novih znanj in ohranjanja že pridobljenih. Predvsem je poudarek na t.i. dopolnilnem usposabljanju, ki vsebuje predvsem vaje iz preiskovanja terena in iskanja ljudi in potopljenih predmetov na določenem območju v oteženih pogojih (Pravilnik Podvodne reševalne službe Slovenije, verzija 3, 2002).

6 SKLEP

S gospodarskim in družbenim napredkom in razvojem znanosti in tehnologije je človeštvo precej pridobilo, hkrati pa je ta napredek povzročil tudi višjo stopnjo ogroženosti, saj so se povečale tako razsežnosti kot tudi posledice teh nesreč. Poleg civilizacijskih nesreč skozi celotno zgodovino človeštvo ogrožajo tudi naravne nesreče, ki civilizacijske dostikrat, tako po obsegu kot materialnih posledicah in človeških žrtvah, celo presežejo. V zadnjih desetletjih nekatere naravne nesreče, predvsem poplave in suše, nastajajo tudi zaradi onesnaževanja in globalnega segrevanja ozračja, ki je posledica tehnološkega napredka.

Službe za zaščito, reševanje in pomoč morajo biti izurjene za posredovanje v številnih različnih vrstah nesreč, za kar morajo biti pripadniki teh služb primerno usposobljeni. Ker je ena od zahtev za pripadnike služb za zaščito, reševanje in pomoč, polnoletnost, naj bi se pri njihovem izobraževanju in usposabljanju uporabljala didaktična dognanja andragogike. Da bo izobraževanje učinkovito, se mora upoštevati in uporabljati načela izobraževanja. Sodobne

metode izobraževanja dajejo velik pomen celostnemu učenju. V izobraževalni skupini so namreč ljudje z zelo različnimi prevladujočimi čutnimi kanali. Zato je potrebno uporabljati najrazličnejše izobraževalne metode in učne pripomočke, saj se na ta način spodbuja celostno delovanje možganov pri udeležencih, za kar je učni proces bolj učinkovit.

Pri pripravi učnih prostorov je zato potrebno posvetiti posebno skrb funkcionalnosti učnega prostora, funkcionalni ustreznosti opreme: estetski urejenosti učnega prostora, hkrati pa je potrebno, glede na izbrane oblike in metode izobraževanja, prilagoditi tudi razporeditev klopi. Pri aktivnih metodah izobraževanja se uporablja seminarska, pri pasivnih pa frontalna razporeditev klopi. Glede na izbrane oblike in metode je potrebno oblikovati tudi velikost skupine. Bolj aktivna kot je uporabljena oblika oz. metoda izobraževanja, manjša je skupina, oziroma obratno. Pri izobraževanju se uporabljajo velike skupine, ki štejejo nad 50 udeležencev, srednje velike skupine z med 20 do največ 30 udeleženci ter manjše skupine, ki zajemajo od 7 do 15 udeležencev. Glede na zahtevnosti in nevarnost izobraževanja pa se uporabljajo tudi še manjše skupine, vse do individualnega izobraževanja.

V pripravah na izobraževanje je potrebno dati velik poudarek tudi primerni izbiri časa izobraževanja. Čas izobraževanja se navadno meri v pedagoških oz. učnih urah, ki trajajo 45 minut, čeprav se pri izobraževanju odraslih kot osnovna časovna enota vse bolj uveljavlja dvojna učna ura (90 minut). Pri časovni izvedbi daljšega izobraževalnega programa je potrebno čas srečanj prilagajati željam in možnostim posamezne izobraževalne skupine. Upoštevati pa je potrebno tudi zgornjo mejo za normalno obremenitev udeležencev glede na njihove druge obveznosti. To je zlasti pomembno pri izobraževanju pripadnikov služb za zaščito in reševanje, saj so ti v večji meri prostovoljci.

Učni pripomočki so sredstvo za učinkovitejše in bolj nazorno podajanje sporočil in so zelo pomembni za celostno dojetje in sprejemanje informacij, uporablja pa se jih, ko so lahko bolj učinkoviti od izvajalca izobraževanja. Pri sodobnem izobraževanju odraslih je pri pripravi izobraževanja vedno potrebno upoštevati tako učna sredstva in pripomočke, ki jih uporablja izvajalec izobraževanja pri svojem delu, kot tudi pisna gradiva za udeležence ter druge, posebne tehnične pripomočke, brez katerih izobraževanje ne more biti uspešno.

Pri izobraževanju in usposabljanju na področju varstva pred nesrečami ima posebno nalogo URSZR v sestavi ministrstva za obrambo, ki opravlja upravne in določene strokovne naloge

varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v državni pristojnosti. V okviru te uprave deluje tudi državni izobraževalni center za zaščito in reševanje na Igu. Poleg ICZR so za izobraževanje pripadnikov službe za zaščito in reševanje zadolžen še center za gasilsko-reševalno dejavnost Sežana, ki je trenutno še v razvoju, in druge pooblaščen organizacije, ki podpišejo koncesijo z ministrstvom za obrambo.

Pomemben in največji del izobraževanja pa se odvija v okviru samih služb za zaščito in reševanje. Velik del izobraževanja in usposabljanja teh služb odpade na različne vaje in tekmovanja, ki pa jih v diplomski nalogi nisem zajel. Analiziral sem le formalne oblike izobraževanja teh služb. Vendar pa sem pri pisanju diplomske naloge naletel na težave, ker nekatere reševalne službe, kot sta Gorska reševalna služba in komisija za reševalne pse pri KZS nimata izobraževalnih programov, ampak se izobraževanje zaenkrat izvaja rutinsko, prav tako pa mi ni uspelo pridobiti izobraževalnih programov Potapljaške reševalne službe in Jamarske reševalne službe. Pri Gorski reševalni službi se je namreč v letošnjem letu oblikovala skupina, ki ima nalogo napisati izobraževalne programe, nekateri programi pa so v postopku sprejetja.

Kljub temu je področje izobraževanja, ki je v državni pristojnosti dobro urejeno. Tudi gasilska zveza Slovenije ima področje izobraževanja dobro urejeno. Da je to področje pri nekaterih službah neurejeno je posledica dejstva, da so vse naloge pri večini služb za zaščito in reševanje opravljajo prostovoljci, ki so že tako zelo obremenjeni. Izjema je državni sektor in GZS, ki ima nekaj zaposlenih, enega tudi za področje izobraževanja in usposabljanja.

Zato sem bolj temeljito analiziral tri izobraževalne programe, in sicer za pridobitev poklica gasilec, za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE, po katerem se izobražujejo pripadniki vseh služb za zaščito in reševanje ter program za vodjo enote, katerega nosilec je GZS. Za slednji program sem opravil tudi opazovanje z udeležbo. Potrebne podatke sem pridobil z različnimi viri ter tudi z intervjuji z odgovornimi osebami Komisije za reševalne pse pri KZS in GRS.

Večina izobraževanj služb za zaščito in reševanje poteka v obliki tečaja, najbolj uporabljane metode pa so predavanje, razgovor, metoda praktičnih primerov, demonstracija in poučevanje, dosti pa se uporablja tudi ekskurzija. Pri vseh analiziranih izobraževalnih programih se čas izobraževanja meri v pedagoških oz. učnih urah, ki trajajo 45 minut, nikjer

pa nisem zasledil uporabe dvojne učne ure, ki naj bi bila po teoriji za izobraževanje odraslih bolj primerna. Velika večina izobraževanj se, glede na to, da so pripadniki služb za zaščito in reševanje prostovoljci, odvija med vikendi oz. dela prostih dneh. Pri izobraževanju se najpogosteje uporabljajo srednje velike skupine do 30 udeležencev.

Izobraževanja in usposabljanja glede na zahtevnost izvedbe potekajo ali lokalno, v okviru enote ali več sosednjih enot, ali pa na državni ravni. Kljub temu, da ima »lokalno« izobraževanje določene omejitve, predvsem glede kadrovskih in materialnih zmožnosti, je težišče izobraževanja in usposabljanja za potrebe varstva pred nesrečami prav na ravni lokalnih enot.

Zaradi vsega naštetega, predvsem pa zaradi neurejenosti tega področja, lahko prvo hipotezo, da izobraževanje in usposabljanje enot in posameznikov, ki opravljajo naloge v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v Sloveniji, predvsem zaradi uporabe sodobnih dognanj na področju izobraževanja odraslih, dosega zastavljene programske cilje izobraževanja, zavrnem. Drugo hipotezo, da je področje izobraževanja in usposabljanja za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v Sloveniji na državni ravni bolj urejeno in učinkovito kot na ravni posameznih akterjev sistema zaščite in reševanja, pa lahko potrdim.

Literatura in viri

1. Bukinac, Zorica, Jernej Cimpršek (1994) »Izobraževalni center za zaščito in reševanje«. Ujma 8, str. 269 -271.
2. *Doktrina zaščite, reševanja in pomoči*. Sklep vlade, 30. 05. 2002 (URL: <http://www.sos112.si/db/priloga/p125.pdf>, 11. 5. 2005)
3. Ferjan, Marko (1999) *Organizacija izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.
4. Gerbec, Vlado, ur. (2002) *Pravilniki za preverjanje znanja in usposobljenosti šolanih reševalnih psov ter vodnikov*. Ljubljana: Komisija za reševalne pse.
5. *Intervju z Mirom Bozjo*, poveljnikom GZ Bovec, Bovec, 11. 05. 2005.
6. *Intervju z Janezom Brojanom*, načelnikom podkomisije za letalsko reševanje, Ljubljana, 14. 05. 2005.
7. *Intervju z Damjanom Gašperinom*, načelnikom podkomisije za zveze, Ljubljana, 14. 05. 2005.
8. *Intervju z Vladimirjem Grebcem*, predsednikom komisije za reševalne pse pri KZS, Ljubljana, 4. marec 2005.
9. *Intervju z Evo Pogačar*, načelnico podkomisije za medicino, Ljubljana, 09. 05. 2005.
10. *Intervju z Igorjem Potočnikom*, načelnikom podkomisije za reševanje izpod plazov, Ljubljana, 14. 05. 2005.
11. *Intervju z Ivanom Šturmom*, načelnikom podkomisije za vzgojo in reševalno tehniko, Ljubljana, 09. 05. 2005.
12. (2002) *Izobraževalni center za zaščito in reševanje – predstavitevno gradivo*. Ig: ICZR.
13. (2002) *Izobraževalni programi pripadnikov prostovoljnih gasilskih enot*, Ljubljana: GZS.
14. *Izobraževanje in usposabljanje* (URL: http://www.sos112.si/slo/iczr_page.php?src=iz11.htm, 16. 2. 2005).
15. *Jamarska reševalna služba - organiziranost* (URL: <http://www.jamarska-zveza.si/jrs/organiziranost.html>, 18. 2. 2005).
16. Jelenc, Sabina (1996) *ABC izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
17. Jelenc, Zoran (1991) *Terminologija izobraževanja odraslih: z gesli in pojasnili v slovenščini ter z gesli v angleškem, francoskem, španskem, nemškem in italijanskem jeziku*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

18. Krajnc, Ana (1979a) *Izobraževanje ob delu: obča andragogika*. Ljubljana: Univerzum.
19. Krajnc, Ana (1979b) *Metode izobraževanja odraslih: andragoška didaktika*. Ljubljana: Delavska enotnost.
20. Krajnc, Ana (1984) *Sodoben razvoj izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Zavod za tehnično izobraževanje.
21. Kuntarič, Bojan (2003) »*Zaokrožili sistem zaščite in reševanja*«. Revija obramba, 34, 2, str. 15.
22. Kuntarič, Bojan (2004) »*ICZR na Igu pri Ljubljani*«. Revija Obramba, 35, 8, str. 49 – 51.
23. Kuntarič, Bojan (2004) »*Program Kras*«. Revija Obramba, 35, 10, str. 28 – 29.
24. Kuntarič, Bojan (2005) »*Močan člen varstva pred civilacijskimi nesrečami*«. Revija Obramba, 36, 3, str. 48 – 49.
25. *Merila za organiziranje, usposabljanje in opremljanje podvodne reševalne službe Slovenije*, Ljubljana: PRS. (2001)
26. Morano, Miran (1993) *Prosojnica pri izobraževanju*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
27. Morano, Miran (1994) »*Uporaba videa pri usposabljanju za zaščito in reševanje*«. Ujma 8, str. 275 – 278.
28. Morano, Miran (1995) *Video pri izobraževanju*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
29. *Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami*. Sklep vlade, 30. 05. 2002.
30. (2004) *Načrt izobraževanja in usposabljanja s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v ICZR*, Ig: ICZR.
31. *Organigram URSZR* (URL: <http://www.sos112.si/db/priloga/p373.doc>, 03. 05. 2005).
32. *Organiziranje Gorske reševalne službe Slovenije* (URL: <http://www.gorska-resevalna-sluzba-slovenije.org/komisija.php>, 10.05. 2005).
33. Petrovič, Janko (1997) *Dejavnost Izobraževalnega centra za zaščito in reševanje Republike Slovenije*. Ujma 11, str. 275 – 278.
34. *Poročilo 2002* (URL: <http://www.gasilec.net/prispevek.php?leto=2003&id=17>, 27.4.2005).
35. *Poslovnik o delu Podkomisije za vzgojo in reševalno tehniko*, Kranj: GRS, 13. 06. 2001.

36. *Pravilnik Gorske reševalne službe Slovenije*, Poljče: GRS, 22.03. 2004.
37. *Pravilnik Jamarske reševalne službe pri Jamarski zvezi Slovenije* (URL: <http://www.jamarska-zveza.si/pravilnik-jrs.html>, 24. 3. 2005).
38. (2002) *Pravilnik podvodne reševalne službe Slovenije*, verzija 3, Ig: PRS.
39. *Program usposabljanja uporabnikov radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE*.
40. (1998) *Program usposabljanja za gasilce*, Ljubljana.
41. (2004) *Programi usposabljanja na področju varstva pred nesrečami - seznam*. Ljubljana: URSZR.
42. *Reševalci* (URL: http://www.jamarska-zveza.si/jrs/jrs_resevalci.htm, 18. 2. 2005).
43. *Sile za zaščito, reševanje in pomoč* (URL: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sz1.htm>, 18. 2. 2005) .
44. *Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečam*. (URL: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sv1.htm>, 16.2.2005).
45. Strmčnik, France (2001) *Didaktika – osrednje teoretične teme*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
46. *Uredba o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč*, Ur.l. RS št. 22/99, 2. 4. 1999.
47. Urh, Igor (2001) *Programi usposabljanja CMAS inštruktorjev in asistentov potapljanja*, Ljubljana: CMAS komisija za izobraževanje pri SPZ.
48. Urh, Igor, Boris Vuga (2001) *Pravilnik CMAS potapljačev Slovenije – 2. izdaja*. Ljubljana: CMAS komisija za izobraževanje pri SPZ.
49. *Usposabljanje in vaje* (URL: http://www.jamarska-zveza.si/jrs/jrs_obvescanje.htm, 24. 3. 2004).
50. (2005) *Usposabljanje v ICZR RS od 1. 1. do 31. 12. 2004 - poročilo*, Ig: ICZR.
51. Valentinčič, Jože (1983) *Sodobno izobraževanje odraslih: temelji, organizacija, metode*. Ljubljana: Univerzum.
52. Valentinčič, Jože, ur (1978) *Osnovno izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Univerzum.
53. *Zakon o gasilstvu*, Ur. l. RS št. 71/93, 20. 12. 1993.
54. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami*, Ur.l. RS št. 64/94, 28. 9. 1994.
55. *Zakonodaja s področja zaščite, reševanja in pomoči* (URL: <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=104>, 18. 2. 2005).
56. Zidar, Miroslav (ur.) (2001) *80 let Kinološke zveze Slovenije*. Ljubljana: Kinološka zveza Slovenije.

Priloga 1: Anketa za udeležence uvajalnega in dopolnilnih usposabljanj za delavce centrov za obveščanje in za uporabnike radijskih postaj v sistemu zvez ZA-RE in njeni rezultati

Z ocenami od 1 do 5 ocenite različne dejavnike, ki vplivajo na kakovost izobraževalnega procesa. To storite tako, da obkrožite številko na lestvici, ki se vam zdi najbolj primerna. Najnižja oz. najslabša vrednost je 1, najvišja oz. najboljša pa 5.

N = 114									Rezultat
a)	zahtevnost vsebin	premajhna	1	2	3	4	5	prevelika	3,5
b)	dnevna obremenitev z vsebinami	premajhna	1	2	3	4	5	prevelika	3,6
c)	trajanje usposabljanja v celoti	prekratko	1	2	3	4	5	predolgo	3,6
d)	izvedba predavanj	nekakovostna	1	2	3	4	5	zelo kakovostna	4,4
e)	obseg praktičnega usposabljanja	premajhen	1	2	3	4	5	prevelik	3,4
f)	izvedba praktičnega usposabljanja	nekakovostna	1	2	3	4	5	zelo kakovostna	3,9
g)	učna gradiva	nekakovostna	1	2	3	4	5	zelo kakovostna	4,1
h)	primernost predavalnice	neprimerna	1	2	3	4	5	zelo primerna	4,3
i)	uporaba učnih sredstev (grafoskop, video, tehnična sredstva)	premalo pogosta	1	2	3	4	5	dovolj pogosta	4,4
j)	organizacija usposabljanja	nezadovoljiva	1	2	3	4	5	zelo zadovoljiva	4,4
k)	uporabnost pridobljenega znanja	majhna	1	2	3	4	5	velika	4,0
l)	ocena pridobljenega znanja	nezadovoljiva	1	2	3	4	5	zelo zadovoljiva	4,0
m)	skupna ocena usposabljanja	nekakovostno	1	2	3	4	5	zelo kakovostno	4,2
n)	nastanitev (v primeru bivanja v centru)	neprimerna	1	2	3	4	5	zelo primerna	4,5
o)	hišni red	neprimeren	1	2	3	4	5	zelo primeren	4,5
p)	prehrana	slaba	1	2	3	4	5	odlična	4,4
r)	tehnično osebje	neprijazno	1	2	3	4	5	zelo prijazno	4,6
s)	celostni vtis centra	slab	1	2	3	4	5	odličen	4,6

Priloga 2: Tematski sklopi programa za pridobitev poklica gasilec

Tematski sklopi	Število PUR		
	Teorija	Vaje	Skupno
Pisno poslovanje	6	6	12
Vodenje in komuniciranje	6	6	12
Spoprijemanje s stresom	6	9	15
Splošni pravni predpisi ter predpisi s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami	21	-	21
Prva pomoč	21	30	51
Varstvo pri delu	15	15	30
Športni praktikum	-	51	51
Gasilska taktika	72	30	102
Požarna varnost	60	-	60
Gasilska orodja in naprave	72	37	109
Osnove tehnične matematike in tehnično reševanje	45	30	75
Kemija v gasilstvu, osnove gorenja in gašenja	24	30	54
Osnove elektrotehnike in sistema zvez	15	15	30
Osnove informatike in računalništva	9	12	21
Praktično usposabljanje	-	164	164
Skupaj	372	435	807

Priloga 3: Tematski sklopi tečaja za vodjo enote

Tematski sklopi	Število PUR		
	Teorija	Vaje	Skupno
Organizacija gasilstva in pravne osnove	4	-	4
Vzgoja osebnosti gasilca	2	-	2
Izobraževanje	2	-	2
Varstvo pri delu	2	-	2
Zaščita telesa in dihal	2	1	3
Požarna preventiva	2	-	2
Redovne vaje	2	2	4
Zaščita in reševanje	1	-	1
Elektrika	2	-	2
Informatika	1	-	1
Radijske zveze	1	1	2
Strojništvo	2	2	4
Vozila in oprema	4	4	8
Gradbeništvo in preskrba z vodo	4	-	4
Tehnično reševanje	4	-	4
Gasilska taktika	15	15	30
Skupaj	50	25	75

Priloga 4: Seznam vprašanj za strukturirane intervjuje

1. Katera izobraževanja in usposabljanja se izvajajo v okviru vaše reševalne službe (podkomisije, komisije itd.)?
2. Koliko izobraževanj in usposabljanj izvedete na leto?
3. Kje ta izobraževanja potekajo? Kakšen je učni prostor?
4. Kdaj izobraževanja in usposabljanja potekajo?
5. Koliko časa ta izobraževanja (usposabljanja) trajajo?
6. Kakšno je razmerje med teoretičnim in praktičnim delom?
7. Katere oblike in metode se uporabljajo pri izvajanju izobraževanja?
8. Kako velike, glede na število udeležencev, so učne skupine?
9. Katere učne pripomočke uporabljate pri izvajanju izobraževanj in usposabljanj?

Priloga 5: Temelja izobraževanja, katerih nosilec je Gasilska zveza Slovenije

Naziv izobraževanja	Oblika	Metode	Št. PUR/ Teorija/ Vaje	Tematski sklopi	Pripomočki	Prostor izobraževanja	Izvajalec
Osnovni tečaj za gasilca	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo - ekskurzija	70/30/40	1, 4, 5, 8, 15, 16, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder)	učilnica GD, praktično na površinah za izvajanje praktičnih vaj	Gasilsko društvo
Nadaljevalni tečaj za gasilca	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo - ekskurzija	85/40/45	1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 16, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - gasilno vozilo s cisterno - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder)	učilnica GD, praktično na površinah za izvajanje praktičnih vaj	Občinsko poveljstvo
Tečaj za vodjo skupine	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo - ekskurzija	55/35/20	1, 2, 3, 6, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - gasilno vozilo s cisterno - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder)	učilnica GD, praktično na površinah za izvajanje praktičnih vaj	Lokalna GZ
Tečaj za vodjo enote	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo - ekskurzija	75/50/25	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - gasilno vozilo s cisterno - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder)	učilnica GD, praktično na površinah za izvajanje praktičnih vaj	Lokalna GZ

Tečaj za vodjo enot	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo - ekskurzija	80/65/15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - gasilno vozilo s cisterno - tehnično vozilo - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder) - osebni računalnik	učilnica, praktično v kabinetih in na poligonih za izvajanje praktičnih vaj	ICZR RS
Tečaj za poveljnika društva	tečaj	- predavanje - razgovor - demonstracija - praktični primeri - praktično delo	30/23/7	1, 2, 3, 4, 7, 8, 12, 15, 17, 18, 19	- gasilno vozilo - gasilno vozilo s cisterno - tehnično vozilo - avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder)	učilnica, praktično v kabinetih in na poligonih za izvajanje praktičnih vaj	ICZR RS
Tečaj za člana višjega poveljstva	tečaj	- predavanje - razgovor - razlaga in pojasnjevanje - risanje	50/50/0	1, 2, 3, 7, 9, 10, 12, 15, 16, 19	- avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder) - osebni računalnik - ostali pripomočki za izvajanje teoretičnega pouka	učilnica in ustrezni kabineti	ICZR RS
Tečaj za višjega strokovnega svetovalca	tečaj	- predavanje - razgovor - razlaga in pojasnjevanje - risanje	25/25/0	1, 2, 3, 7, 9, 12	- avdiovizualna sredstva (grafoskop in videorekorder) - osebni računalnik - ostali pripomočki za izvajanje teoretičnega pouka	učilnica	ICZR RS
Tečaj za vodjo v regiji in državi	seminar	- predavanje - razgovor - razlaga in pojasnjevanje	15/15/0	1, 3, 9, 10, 15, 19	- avdiovizualna sredstva - osebni računalnik - ostali pripomočki za izvajanje teoretičnega pouka	učilnica	ICZR RS
Tečaj za visokega strokovnega svetovalca	seminar	- predavanje - razgovor - razlaga in pojasnjevanje	10/10/0	1, 3, 9, 10	- avdiovizualna sredstva - osebni računalnik - ostali pripomočki za izvajanje teoretičnega pouka teoretičnega pouka in vaj.	učilnica	ICZR RS

Št.	Tematski sklop
1	Organizacija gasilstva in pravne osnove
2	Vzgoja osebnosti gasilca
3	Izobraževanje
4	Varstvo pri delu
5	Zaščita telesa in dihal
6	Prva pomoč
7	Požarna preventiva
8	Redovne vaje
9	Zaščita in reševanje
10	Ocena ogroženosti

Št.	Tematski sklop
11	Elektrika
12	Informatika
13	Radijske zveze
14	Strojništvo
15	Vozila in oprema
16	Kemija v gasilstvu
17	Gradbeništvo in preskrba z gasilno vodo
18	Tehnično reševanje
19	Gasilska taktika